Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

Қишлоқ ҲАҚИҚАТИ

1988 йил 29 ноябрь
СЕШАНБА
№ 273 (4.472).

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади ◆ Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади ◆ Баҳоси 3 тийин.

СССР Олий Совети Президиумининг мажлиси

26 ноябрь куни Кремлда КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси М. С. Горбачев раислигида СССР Олий Совети Президиумининг мажлиси бўлди.

Ўн биринчи чақириқ СССР Олий Советининг навбатдан ташқари XII сессиясини ўтказиш билан боғлиқ масалалар кўриб чиқилди. Мамлакат давлат ҳокимияти Олий органи сессиясининг кун тартиби ва иш тартиби тўғрисидаги таклифлар муҳокама қилиниб, маъқулланди.

СССР Олий Совети Президиуми СССР Конституцияси (Асосий қонунига) ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисидаги, СССР Қонунининг ҳамда СССР халқ депутатлари сайлови ҳақидаги СССР қонунининг лойиҳалари умумхалқ муҳокамасини якунлади. КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, КПСС Марказий Комитетининг секретари, Иттифоқ Совети Қонун лойиҳалари тайёрлаш комиссиясининг раиси Г. П. Разумовский палаталарнинг қонун лойиҳалари тайёрлаш комиссиялари номидан ахборот берди.

Мана шу муҳим сиёсий кампанияда миллион-миллион совет кишилари зўр қизиқиш билан фаол қатнашганликлари мажлисда қайд этилди. Қонунларнинг лойиҳалари Советларнинг сессияларида, меҳнат коллективларида, жамоат ташкилотларида ва гражданларнинг жамоатчилик асосида тузилган уюшмаларида батафсил муҳокама қилинди. 250 мингтадан кўпроқ фикр-мулоҳаза тушди, уларда конкрет таклиф ва фикрлар баён этилган. Муҳокаманинг асосий йўналиши шундан иборат бўлдики, Қонун лойиҳалари кенг миқёсда қўллаб-қувватланди. Совет кишилари бу лойиҳаларда КПСС XIX Бутуниттифоқ конференциясининг қарорлари амалда мужассамлашганлигини, қайта қуриш концепциясини амалда рўёбга чиқаришнинг, Советларни Ленин тушунчасига мувофиқ қайта тиклашнинг, социалистик ҳуқуқий давлат барпо этишнинг муҳим босқичи ифодасини кўриб турибдилар.

Билдирилган фикр-мулоҳазаларнинг мутлақ кўпчилигида қонун лойиҳаларининг баъзи моддалари хусусида амалий таклифлар, аниқликлар, мамлакатда рўй бераётган демократик ўзгартишларни чуқурлаштириш истаклари баён этилган. Шу билан бирга бу ҳужжатларнинг айрим қоидалари хусусида танқидий мулоҳазалар, эътирозлар айтилди.

СССР Олий Совети Президиумига тушган таклиф ва мулоҳазалар депутатларнинг тайёргарлик комиссияси, палаталарнинг Қонун лойиҳалари тайёрлаш комиссиялари томонидан умумлаштирилди ва кўриб чиқилди.

СССР Олий Совети Президиуми умумхалқ муҳокамаси якунларини, Қонун лойиҳалари тайёрлаш комиссияларининг Қонун лойиҳаларига киритган тузатиш ва қўшимчаларини ҳисобга олиб, СССР Конституцияси (Асосий қонуни)га ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисидаги СССР Қонунининг ва СССР халқ депутатлари сайлови ҳақидаги СССР қонунининг лойиҳаларини СССР Олий Советининг бўлғуси сессияси муҳокамасига тақдим этишга қарор қилди.

Президиум мажлисида Эстония ССР Олий Советининг 1988 йил 16 ноябрдаги навбатдан ташқари сессиясида қабул этилган ҳужжатлар тўғрисидаги масала кўриб чиқилди. Шу масала юзасидан Қонун лойиҳалари тайёрлаш комиссиялари тақдим этган батафсил хулоса, шунингдек, Эстония ССР Олий Совети Президиумининг Раиси А. Ф. Рюйтелнинг ахбороти тингланди.

Эстония ССР Олий Совети 16 ноябрь куни қабул этган Қонун ва Декларациянинг баъзи қоидалари СССР Конституциясига мувофиқ эмаслиги муносабати билан СССР Олий Совети Президиуми уларни ҳақиқий эмас, деб топди.

Айни вақтда сиёсий ислоҳотнинг навбатдаги босқичи доирасида конституцион нормалар асосида, аввало, иттифоқдош республикаларнинг сиёсий, социал-иқтисодий манфаатларини таъминлаш, уларнинг ССР Иттифоқидаги суверен ҳуқуқларини кенгайтириш ва ҳимоя қилиш учун СССР Олий Совети Миллатлар Советининг ҳамда янги тузиладиган СССР конституцион назорат комитетининг имкониятларини назарда тутиб, чора-тадбирлар ва давлат-ҳуқуқ механизмлари системасини ишлаб чиқиш мақсадга мувофиқ, деб топилди.

СССР Олий Совети Иттифоқ Совети билан Миллатлар Советининг Қонун лойиҳалари тайёрлаш комиссияларига иттифоқдош республикалар иштирокида тегишли таклифларни ишлаб чиқиб, СССР Олий Совети Президиуми муҳокамасига киритиш топширилди.

СССР Олий Совети Президиуми мажлисининг кун тартибига киритилган масалаларни муҳокама қилишда В. И. Воротников, Л. Н. Зайков, В. В. Шчербицкий ўртоқлар, Президиум Раисининг ўринбосарлари П. Г. Гилашвили, В. С. Астраускас, В. С. Шевченко, Г. С. Таразевич, Ғ. Паллаев, Т. Ақматов, П. Ҳабибуллаев, С. Б. Татлиев, Президиум аъзолари Е. Е. Соколов, С. А. Шалаев, В. И. Мироненко, Г. В. Колбин, Р. А. Гаврилова, Латвия ССР Олий Совети Президиумининг Раиси А. В. Горбунов қатнашдилар.

Мажлисда М. С. Горбачев нутқ сўзлади.

(ТАСС).

ЎН БИРИНЧИ ЧАҚИРИҚ СССР ОЛИЙ СОВЕТИНИНГ НАВБАТДАН ТАШҚАРИ ЎН ИККИНЧИ СЕССИЯСИ ОЧИЛИШИ ТЎҒРИСИДА

Ўн биринчи чақириқ СССР Олий Советининг навбатдан ташқари ўн иккинчи сессияси 1988 йил 29 ноябрда эрталаб соат 10 да Катта Кремль саройидаги СССР Олий Советининг мажлислар залида **Иттифоқ Совети ва Миллатлар Советининг** қўшма мажлисида очилади.

СССР ОЛИЙ СОВЕТИ ИТТИФОҚ СОВЕТИ ВА МИЛЛАТЛАР СОВЕТИНИНГ ОҚСОҚОЛЛАР КЕНГАШЛАРИ МАЖЛИСИ ҲАҚИДА

СССР Олий Совети Иттифоқ Совети ва Миллатлар Совети оқсоқоллар кенгашларининг мажлиси 1988 йил 29 ноябрь эрталаб соат 9 да Катта Кремль саройидаги СССР Олий Советининг мажлислар залида бўлади.

Деҳлидаги ялпи мажлисда

ДЕҲЛИ, 26 ноябрь. ТАСС махсус мухбирлари Сергей Латишев билан Георгий Шмелов хабар берадилар: Оддий ва ядровий қуролярoғлар пойгасига қарши, эркин ва зўравонликсиз дунё учун кураш, маҳаллий можароларни бартараф этиш истиқболлари масалалари Осиё ва Африка халқлари бирдамлиги ташкилоти 7-конгресси бугун бўлиб ўтган ялпи мажлиси қатнашчиларининг диққат марказида бўлди. Конгресс Ҳиндистон пойтахтидаги Фан саройида ўз ишини давом эттирди. Бу ерда дунёнинг кўпгина мамлакатларидан делегациялар, шу жумладан Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Р. Н. Нишонов бошчилигидаги Совет делегацияси нуфузли халқаро анжуманга тўпландилар. Мажлис чоғида икки йил муқаддам Совет Иттифоқи ва Ҳиндистон раҳбарлари имзолаган ядро қуролсиз ва зўравонликсиз дунё принциплари ҳақидаги Деҳли Декларацияси рўёбга чиқарилаётганлигининг муҳим амалий жиҳатлари муҳокама қилинди. Мажлисда Осиё ва Африка мамлакатлари сиёсий ҳамда жамоат доираларининг таниқли намояндалари, Ҳиндистон ҳукуматининг министрлари сўзга чиқдилар.

СССР билан АҚШ ўртасида бошланаётган кескинликни юмшатиш жараёни ҳар томонлама кўмаклашувга лойиқ фавқулодда муҳим тенденциядир, деди Ҳиндистон ташқи ишлар министри П. В. Нарасимха Рао. Ўртача ва камроқ олислик ракеталари юзасидан Совет-Америка шартномаси ядровий қуролларни камайтириш жараёнида тарихий муқаддима бўлди. П. В. Нарсимха Рао шу йилнинг декабрида Нью-Йоркда олий даражада бўладиган Совет — Америка учрашувида ядровий аслаҳахоналарни 50 процент қисқартириш тўғрисидаги масала кўриб чиқилишидан умид изҳор этди. Бундай қисқартириш натижасида ядровий қурол-яроғлар батамом тугатилиши керак. Қуролланиш пойгасини жиловлашда олтилар гуруҳи ўйнаётган муҳим ролни таъкидлаб, министр шундай деди: Ҳиндистон Бош министри Р. Ганди июнь ойида Нью-Йоркда ўртага қўйган «Ҳаракат плани» шу мақсадга эришиш учун конкрет программани тавсия этади. Ҳиндистон ташқи ишлар министри айтдики, «Кучлар мувозанати сиёсати барча давлатларнинг қонуний манфаатларини таъминлашда биргаликда куч-ғайрат сарфлаш учун йўл бериши керак. Инсониятнинг ўсиб бораётган илмий ва технологик имкониятларини вайронгарчиликларга эмас, балки тараққиётга фаолроқ йўналтириш зарур». П. В. Нарасимха Рао Афғонистонга доир Женева битимларига ҳам, Африка жанубидаги ғайриинсоний апартеид системасига қарши кураш борасида қўшилмаган мамлакатларнинг амалий фаолиятига ҳам юксак баҳо берди. Ҳиндистон ҳукумати яқинда эълон қилинган мустақил Фаластин давлатини тўла эътироф этганлигини билдирди.

Ҳиндистон Бош министри Р. Ганди билан КПСС Марказий Комитети Бош секретари М. С. Горбачев Деҳли Декларациясини имзолаганларидан буён икки йил ўтди. Декларацияда ер юзидаги барча тинчликсевар ва демократик кучларнинг хоҳиш-истаклари баён этилган. Улар тинчлик ва қуролсизланиш инсониятнинг омон қолиши учун ягона имконият, деб ҳисобламоқдалар, деди Осиё ва Африка халқлари бирдамлиги ташкилотининг президенти Мурод Ғолиб. Декларацияда Осиё, Африка ва Лотин Америкаси халқларининг маҳаллий можароларни тинч йўл билан бартараф этишга, қолоқлик, жабр-зулмни тугатишга, иқтисодий ва сиёсий мустақилликка эришишга қатъий интилиши ифодаланган.

Биз реалистлар бўла туриб, Деҳли Декларацияси қоидаларини атиги икки йилда батамом амалга ошириб бўлмаслигини тушунамиз, деб таъкидлади ўз нутқида Ҳиндистон коммунистик ва касаба союз ҳаракатининг таниқли арбоби Индражит Гупта. Бу тарихий ҳужжатнинг ғоят муҳим аҳамияти шундан иборатки, у халқлар ва ҳукуматларга турли ижтимоий-иқтисодий тузумдаги давлатлар биргаликда самарали тинч яшайдиган аср сари йўлни кўрсатиб берди.

Ҳинд журналистлари билан учрашув

ДЕҲЛИ, 26 ноябрь. ТАСС махсус мухбирлари хабар берадилар: Ҳиндистонга келган Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Р. Н. Нишонов бугун мамлакат етакчи газеталарининг бир группа ҳинд журналистлари билан учрашди. У Осиё ва Африка халқлари бирдамлиги ташкилотининг бу ерда ўтаётган VII конгрессида совет делегациясига бошчилик қилмоқда.

Яқиндагина Деҳлида ниҳоясига етган олий даражадаги Совет-Ҳиндистон учрашувининг зўр муваффақияти мамлакатларимиз ўртасидаги муносабатларни сифат жиҳатидан янги даражага олиб чиққанлиги яққол кўриниб турибди, деди Р. Н. Нишонов ҳинд журналистларининг М. С. Горбачевнинг Ҳиндистонга расмий дўстлик визити якунлари ва аҳамиятини шарҳлаб бериш тўғрисидаги илтимосига жавобан. Муносабатларимиз мустаҳкамланди, ҳамкорликнинг янги соҳалари белгиланди, икки томонлама муносабатларга жўшқинлик, сифат жиҳатидан янгича тус бахш этилди. Жаҳондаги ниҳоятда муҳим муаммолар муҳокама қилинди, деб давом этди Р. Н. Нишонов, иккала мамлакат раҳбарлари икки йил муқаддам бу ерда имзоланган Деҳли декларациясида янада тўлароқ акс этган янгича фикрлаш принциплари дунёда кенг қўллаб-қувватланаётганини мамнуният билан таъкидладилар.

Р. Н. Нишонов Совет — Ҳиндистон кўп қиррали муносабатларига тўхталиб, икки мамлакат ўртасида ўзаро фойдали алоқаларнинг янги формаларини ривожлантириш тўғрисида, хусусан қўшма компаниялар тузиш ҳақида аҳдномаларга эришилганини таъкидлади. Айрим совет республикаларининг Ҳиндистон билан савдо алоқаларини ўрнатганлиги, деб таъкидлади у, Совет-Ҳиндистон иқтисодий ҳамкорлигининг муҳим йўналишидир. «Масалан, Ҳиндистон билан Ўзбекистон ўртасидаги муносабатларнинг ривожи ҳақида гапирадиган бўлсак, Тошкентдаги йилига 40 миллион сўм товар обороти қиладиган «Ганга» ҳинд магазини ғоят кенг шуҳрат қозонган, деб айта оламан. Тошкентда Ҳинд, Деҳлида эса ўзбек ресторани очиш тўғрисида музокаралар бормоқда ва бу-ўртамиздаги дўстлик муносабатларининг янги омилидир. Тошкентдаги ҳинд тадқиқотлари маркази катта ишлар олиб бормоқда, мактабларда ҳинд тили ўқитилиши кенгайтирилмоқда», — деди Ўзбекистон раҳбари.

Осиё ва Африка халқлари бирдамлиги ташкилотининг ҳозир Ҳиндистон пойтахтида ўтаётган VII конгрессига тўхталиб, Р. Н. Нишонов бу конгресс Ҳиндистонда ўтказилаётгани тасодифий эмаслигини, чунки бу мамлакат яқинда озод бўлган мамлакатлар халқларининг империализмга қарши курашига катта ҳисса қўшганини таъкидлади. Совет Иттифоқи янги мустамлакачиликка, ирқчиликка қарши, иқтисодий мустақилликка эришиш учун Африка-Осиё дунёси курашини ҳар томонлама қўллаб-қувватлайди. Мазкур икки қитъа халқларининг муаммолари-бизнинг муаммомиздир, биз эса бирдамлик ҳаракатига бутун чоралар билан мадад берамиз, деди у пировардида.

С. ЛАТИШЕВ,
Г. ШМЕЛЕВ.

Миллатлараро муносабатларни уйғунлаштиришнинг етилган муаммоларини умумий куч-ғайрат билан, қайта қуриш йўлидан бориб ҳал қилайлик

М. С. ГОРБАЧЕВнинг

1988 йил 26 ноябрь куни СССР Олий Совети Президиуми мажлисида сўзлаган нутқи

Биз бугун СССР Олий Совети Президиумининг мажлисида кўпмиллатли давлатимизнинг туб манфаатларига дахлдор масалани муҳокама қиляпмиз.

Аввалига умумий тарздаги мулоҳазани айтиб ўтаман. КПСС Марказий Комитети, Марказий Комитетнинг Сиёсий бюроси биз кўпмиллатли давлатда яшаётганимизни, Совет Иттифоқи — умумий хонадонимиз эканлигини доимо таъкидлаб келмоқдалар. Биз революцион қайта қуриш режаларини ишлаб чиқиб, амалга ошира борар эканмиз, шунга асосланишимиз керакки, жамиятни ўзгартириш соҳасидаги ишлар бизнинг улкан мамлакатимизда яшовчи барча миллатларнинг манфаатларини эътиборга олмаган тақдирда муваффақиятга умид боғлаб бўлмайди.

Бу, ўртоқлар, исботга муҳтож бўлмаган сиёсий ҳақиқатдир. Мамлакатимиздаги барча халқлар ва элатларнинг қайта қуришни қўллаб-қувватлашларини, ўз олдимизга қўйган қийин вазифаларни ҳал қилишда уларнинг сиёсат ва меҳнат соҳасидаги фаол иштирокини таъминлаш биз учун ҳаётий заруратдир.

Ўртоқлар, буни ҳеч қаерда: марказда ҳам, республикаларда ҳам, автоном тузилмаларда ҳам, меҳнат коллективларида ҳам унутмаслик жуда муҳимдир. Аввало ўтмиш сабоқлари, шу жумладан яқин тарихимиз сабоқлари ҳам шуни тақозо этади. Иттифоқни ривожлантиришда эришилган ютуқлар ҳақиқатан ҳам тарихийдир, ҳозирги барча мавжуд муаммоларга қарамай, бу ноёб иттифоқдир. Қандайдир бир босқичда бизда ҳамма нарса бажариб қўйилди, деган фикрга келишди. Ваҳолонки, ҳаёт олға бормоқда, унга янги авлодлар кириб келишмоқдаки, улар тайёр интернационалистлар, мавжуд нарсаларнинг эътиқодли тарафдорлари бўлиб туғилишмайди, жамият эса янги босқичга қадам қўймоқда. Миллатлараро алоқа муаммоларига эътибор берилмаганлиги натижасида бу алоқалар нозик тус олди, бу ҳол жиддий таҳлилни ҳам, тегишли ечимларни ҳам тақозо этмоқда.

Жамият тараққиётининг мазкур йўналишига айни шундай ўз-ўзини танқид руҳида ёндашув бизни чуқур назарий таҳлил этиш ҳамда жуда зўр эътибор ва ҳурмат талаб этиладиган инсоний муносабатларнинг мана шу ғоят сезгир ва нозик соҳасидаги ривожланишнинг ҳозирги босқичига мос келадиган пухта ўйланган сиёсатни ишлаб чиқиш мақсадида КПСС Марказий Комитетининг махсус пленумини ўтказиш зарур, деган хулосага олиб келди. Биз Пленумга тайёргарлик кўраётганимизни, унга ҳозирликни зўр куч билан авж олдириб юборганимизни партия билан мамлакатга айтиб тўғри иш қилдик, деб ўйлайман.

Биз бунинг учун яхши негизга эгамиз. Мен XIX партия конференциясининг миллатлараро муносабатларни ривожлантириш масалаларига доир сиёсий йўл-йўриқларини назарда тутяпман. Бу ҳол катта қарорлар қабул қилиш ва пировард натижада миллатлараро муносабатларни ривожлантиришнинг янги босқичига чиқиб олиш имконини беради. Бу жараёнда марказдаги ҳамда республикалардаги партия ва давлат органларининг, илмий ташкилотларнинг, бутун жамоатчиликнинг кенг иштирок этиши талаб қилинади

Бизда ҳали тажриба етишмайди, фаолиятимизнинг қайта қуриш вазифаларига тўла-тўкис мос келадиган иш услуби ҳам таркиб топгани йўқ. Биз ҳаммамиз ўқиб-ўрганяпмиз, бунинг устига йўл-йўлакай ўқиб-ўрганиб, айни вақтда ўзимизнинг назарий қарашларимиз ва сиёсий тасаввурларимизни кенгайтириб, янги ёндашувлар ва методларни ўзлаштириб боряпмиз. эҳтимол ишларнинг ҳаммаси, шу жумладан бу соҳадаги ишларнинг ҳаммаси ҳам кўнгилдагидек чиқмаётгандир. Аммо биз шу жараён барча халқлар ва элатлар вакилларининг иштирокида миллатларнинг тенглиги тўғрисидаги ленинча ғоя асосида ривожланиб боришини истаймиз.

Совет жамияти турмушини демократиялаш билан боғлиқ янги ғоят катта имкониятлар тўғрисида гапирганда шуни кўрмаслик мумкин эмаски, агар улардан, юмшоқроқ қилиб айтганда, уқувсизларча, масъулиятни етарли даражада ҳис этмай фойдаланилган тақдирда салбий оқибатларга олиб борадиган жиддий хатоларга йўл қўйиш мумкин. Жамият турғунлик ҳолатидан чиқиб, ўз имкониятларини кенг намоён этаётгани билан бир қаторда миллатлараро муносабатларда, турли миллат ва элатларнинг вакиллари ўртасида адоватни авж олдиришга уриниб кўрилмоқда.

Ўртоқлар, бу нарса ҳалокатли бўлур эди, қайта қуришимизни хавф остида қолдирган бўлур эди. Келинг, бу ҳақда шу ерда, Президиумда ва бутун мамлакат олдида тўппа-тўғри гапирайлик. Баъзи бировлар, агар билсангиз бутун мамлакатга, қолаверса бутун дунёга ҳам ўз бурчагидан, ўз «туйнугидан» назар ташлайди. Бу номақбулдир. Биз қайта қуришни мушкуллаштирадиган ва ҳатто баъзиларнинг ҳамма нарсага шу қайта қуриш айбдор эмасмикин, деб ўйлашлари учун баҳона бўладиган вазиятга йўл қўймаслигимиз керак.

Ҳаммасига қайта қуриш айбдор, деган хулосага келиш катта хато бўлур эди. Қайта қуриш ўз жамиятимизни ҳар жиҳатдан кўришимизга, муаммоларни очиб ташлашимизга имкон беради. Шу асосда биз илмий сиёсатни ишлаб чиқдик, эндиликда унинг доирасида амалий ишлар авж олдирилмоқда. Қийин бўлса ҳам шу йўлдан олға боравериш, ҳар қандай қийинчиликларни қайта қуришга ағдармаслик керак. Аксинча, айни қайта қуриш бизни барча муаммоларни, шу жумладан, миллатлараро муносабатлар соҳасидаги муаммоларни ҳал этиш йўлига олиб чиқмоқда.

Олий Совет Президиумидаги бу гаплар мамлакатнинг барча меҳнаткашларига: коммунистлар ва партиясизларга, ветеранлар ва ёшларга, хотин-қизларга, зиёлиларга мурожаат этиб, уларни, аввало, ғоят буюк масъулиятни намоён этишга чақириш учун қулай фурсатдир. Демократия ва ошкоралик неъматларидан фойдаланиш ҳамда жамиятимизни янгиланиш, сифат жиҳатидан янги ҳолатга ўтиш йўлидан олға силжитиш учун шу нарса зарурдир.

Миллатлараро муносабатлар каби нозик соҳада ҳам халқ ўртасида содир бўлаётган чуқур жараёнларда жамиятга қарши, қайта қуришга зид унсурлар, айниқса, миллатчилик руҳидаги экстремистлар кучайиб кетишига йўл қўймаслигимиз керак. Қатъиятли бўлиш, қайта қуриш сиёсатини, танлаб олган йўлимизни ҳимоя қилиш лозим.

Бундай унсурлар қандай либосга бурканмасин, ўзларининг ҳақиқий позицияларини ҳар қандай қасамлар ва ваъдалар билан ниқоблашга уринмасин, қайта қуришдан ғаразли мақсадларда фойдаланмоқдалар зотан улар хатти-ҳаракатларининг моҳиятини кўра билиш керак. Экстремизм миллатлараро муносабатлар соҳасида таклиф қилаётган нарса халқнинг уй-ташвишларидан, ишчилар синфи, деҳқонларнинг, халқ зиёлиларимизнинг манфаатларидан жуда йироқдир.

Шуни айтишим керакки, барча республикаларнинг меҳнаткашларидан марказга жуда кўп хатлар келиб турибди, хатларда биз баъзан экстремистларга нисбатан ҳаддан ташқари кўнгилчанликка йўл қўяётганимиз тўғрисидаги фикр-мулоҳазалар билдирилади. Шундай экан, келинг, демократия ва ошкораликни авж олдирайлик, барча миллатлар ва элатларнинг, шу жумладан, энг майда миллат ва элатларнинг эҳтиёжларига эътибор бериб, уларга нисбатан сезгир бўлайлик, уларнинг муаммоларини ҳал этиш воситаларини туб иқтисодий ва сиёсий ислоҳот йўлидан, жамиятимизни соғломлаштириш йўлидан бориб топаверайлик. Аммо биз ўзимизга ёт қадриятларни тиқиштиришни истаётган кимсаларга ён бермаймиз.

Энди мен бу ерда бўлиб ўтган муҳокамага ва, албатта, Қонун лойиҳаларини тайёрлаш комиссияларининг хулосасига, Эстония ССР Олий Совети Президиумининг Раиси ўртоқ Рюйтелнинг, Президиум аъзоларининг нутқларига ўз муносабатимни қисқача изҳор қилмоқчиман.

Аввало, Эстонияда рўй берган воқеа ҳаммамизни безовта қилмоқда. Озарбайжон, ва Арманистонда, эндиликда эса бошқа баъзи республикаларда ҳам содир бўлаётган воқеалардан бутун мамлакат меҳнаткашлари ташвишланмоқдалар. Ишчилар синфи ўз хавотирлигини билдирмоқда, бу эса тушунарлидир. Ишчилар қайта қуриш тарафдори бўлиб, улар унинг натижадорлиги ва муқаррарлиги учун асосий масъулият юкини ўз зиммаларига олмоқдалар ҳамда барча соҳалардаги аҳволни эътибор билан кузатиб турибдилар.

Ўртоқлар, кооператив ҳаракатда қинғир ишлар пайдо бўлганида бунга ишчилар қандай кескин муносабатда бўлишганини, давлат органлари бу масала билан ҳеч кечиктирмай шуғулланишларини, мана шу муҳим сектор ривожлана оладиган шарт-шароитларни таъминлашларини қандай қатъий талаб қилишганини кўрдингиз ва бу бутун жамиятнинг манфаатларига мос бўлиб тушар эди.

Мана энди биз Иттифоқимиздаги ишларнинг аҳволидан ишчилар ташвишланаётганликларини сезиб турибмиз. Дарҳақиқат, биз шунга дуч келдикки, республикалардан бирининг олий ҳокимият органи қарорлари СССР Конституциясига зид келиб қолди, бунинг устига қисман эмас, балки Иттифоқимиз тақдирига дахлдор масалаларда зид келиб қолди. Шу боисдан бу қарорлар хато деб ва юридик кучга эга эмас, деб топилиши керак.

Бу ерда Эстония Олий Советининг қарорлари юзага келган илк позиция сиёсий анализ қилинди. Ўртоқ Рюйтель бу қарорлар республикада таркиб топган муайян вазиятда қабул қилинганлигини бизга етказмоқчи бўлди. Биз буни маълумот учун қабул қиламиз. Аммо республика раҳбарияти ва Олий Совети бундай ҳужжатларни қабул қилишдан олдин уларни ҳар томонлама кўриб чиқишлари керак эди. Бундай қилингани йўқ.

Эндиликда шу кризисдан қутулиш учун (мен бор нарсани ўз номи билан атаяпман) биз тўғри йўлдан бораётганимизга ва Иттифоқимиз қайта қуриш доирасида кучайиб боришига комил ишонч туйғуси билан ишнинг моҳиятини пухта анализ қилишимиз керак.

Лоақал мулкчилик масалалари каби жиҳатни олиб кўрайлик. Республика Олий Совети қабул қилган тузатишларда ер, ер бағри, атмосфера ҳавоси, ички ва территориал сувлар, соҳил бўйи сувлари, ўрмонлар ва бошқа табиий ресурслар фақат Эстония ССРнинг мулки дейилган. Транспорт ва алоқа воситалари, давлат банклари, давлат ташкил этган савдо, коммунал ҳамда бошқа корхоналарнинг мол-мулки ва шаҳарнинг асосий уй-жой фонди, шунингдек Эстония ССРнинг вазифаларини бажариш учун зарур бўлган бошқа мол-мулк республиканинг мулки деб даъво қилинади.

(Давоми иккинчи бетда).

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетида кенгаш

КПСС Марказий Комитетининг «СССРда миллатлараро муносабатларни такомиллаштириш тўғрисида» келгуси йилнинг ўрталарида бўладиган Пленумига тайёргарлик кўриш республикадаги барча партия комитетлари ва ташкилотларининг, ҳар бир коммунистнинг энг муҳим ишидир. XIX Бутуниттифоқ партия конференциясининг йўл-йўриқлари бу ишга асос қилиб олиниши керак. 28 ноябрь куни Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетида бўлиб ўтган кенгашда шу ҳақда гапирилди. Кенгашда область партия комитетларининг секретарлари, олимлар, оммавий ахборот воситаларининг раҳбарлари, ижодий союзлар, жамоат ташкилотларининг вакиллари қатнашдилар.

Меҳнат коллективларида, партия ташкилотларида, жамоатчилик вакиллари билан бўлиб ўтган суҳбатларда айтилган ғояларни тўла-тўкис умумлаштириш, жамиятимизнинг интернационал бирлигини мустаҳкамлашга, миллатлараро муносабатларни такомиллаштиришга қаратилган конкрет таклифларни эътиборга олиш зарурлиги таъкидланди.

Кенгашда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари М. Ҳ. Холмуҳамедов ва Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ташкилий-партиявий ишлар бўлимининг мудири П. В. Догонкин нутқ сўзладилар.

(ЎзТАГ).

МИЛЛАТЛАРАРО МУНОСАБАТЛАРНИ УЙҒУНЛАШТИРИШНИНГ ЕТИЛГАН МУАММОЛАРИНИ

УМУМИЙ КУЧ-ҒАЙРАТ БИЛАН, ҚАЙТА ҚУРИШ ЙЎЛИДАН БОРИБ ҲАЛ ҚИЛАЙЛИК

(Давоми. Боши биринчи бетда).

Бу — амалдаги Конституциядан принципиал чекинишдир. Ер, ер бағри, сув ва ўрмонлар бутун совет халқининг умумий бойлиги бўлиб, давлатнинг танҳо мулки ҳисобланади. Асосий ишлаб чиқариш воситалари ҳам умумхалқ мулкидир. Шу боисдан, масалан, Россия ёки Қозоғистоннинг ер бағрида мавжуд бўлган нарсаларнинг ҳаммаси мазкур республикаларнинг ҳам, бошқа барча республикаларнинг ҳам аҳолисига тегишлидир. Табиийки, Эстония эга бўлган нарсаларга ҳам худди шу гап таалуқлидир. Энди тўсатдан Россия Федерацияси эстониялик ўртоқлар тутган позицияга ўтиб олса нима бўлишини бир тасаввур қилиб кўрайлик. Ўшанда нима қилиш керак — яна Президиумга йиғилиб бу ниҳоятда катта хато деб айтиш керак бўладими? Аммо Россияда бундай кайфиятлар йўқ, аксинча, бу ердагилар Эстониядаги қардошларимизга нима бўлди ўзи, деган саволни бермоқдалар.

Ерга, бошқа табиий бойликларга, шунингдек асосий ишлаб чиқариш воситаларига, банклар ҳамда бошқа мол-мулкка умумхалқ эгалиги тўғрисида СССР Конституциясида мустаҳкамлаб қўйилган қоидалар яхлит хўжалик комплекси бўлмиш мамлакат экономикасининг барча миллат ва элатлар манфаатларини кўзлаб ишлаши учун негиз ҳисобланади. Совет халқининг умумий бойлигини республика мулки қилиб топшириш тўғрисидаги масалани ўртага қўйиш эса назарий ва сиёсий жиҳатдан жиддий хатога йўл қўйиш демакдир.

Бу ҳол социалистик жамиятнинг ягона иқтисодий негизига путур етказган, ягона социал-иқтисодий сиёсатни ўтказиш, ишлаб чиқарувчи кучларни оқилона жойлаштириш, туташ транспорт ва энергетика системаларини вужудга келтириш имкониятини йўққа чиқарган бўлур эди. Жаҳонда интеграция, меҳнат тақсимоти, кооперация етакчи объектив тенденциялар бўлиб қолган, кўпгина мамлакатларда маблағлар ва ресурсларни айни бирлаштириш асосида янги сифат сари ёриб ўтиш таъминланаётган бир пайтда маҳдудликка, натура хўжалигига бошлаш оқилона иш бўлмаса керак. Қолаверса биз ҳам сизлар билан бирга ўтган ўн йиллар мобайнидаги тажрибага асосланиб, шуни айта оламизки, айни яхлит халқ хўжалик комплексига, меҳнат тақсимотига таяниб, куч-ғайратларни уйғун равишда бирлаштириб, қолоқ мамлакатни замонавий даражага кўтара олдик.

Агар биз ажралиш йўлига ўтиб олганимиз тақдирда бу ҳол ривожланишни секинлаштирган ва жуда катта маҳрумликларга олиб келган, ҳамма нарсага — моддий фаровонликка ҳам, маънавий ривожланишга ҳам таъсир қилган бўлур эди. Бундай ёндашув қайта қуришимизнинг бутун боришига, иқтисодий ислоҳотга ва ижтимоий турмушни демократиялаш йўлига зиддир.

Иқтисод фани ва практикаси шуни яққол кўрсатмоқдаки, фақат асосий бўғин — социалистик товар ишлаб чиқарувчи корхонадагина тўла хўжалик ҳисоби бўлиши мумкин. Республика хўжалик ҳисоби системаси фақат мана шу мустаҳкам пойдевор асосидагина қурилиши мумкин. Шундай пойдевор бўлмаса, бошқа даражаларда, шу жумладан регионал ва республика даражаларида ҳам хўжалик ҳисоби бўлмайди. Бунда энг муҳим нарсани — ишчилар синфи, меҳнаткашларнинг манфаатларини, демократиялаш истиқболларини кўрабилиш керак. Чунки биз иқтисодий ислоҳот орқали бутун халқни ўз-ўзини бошқаришга жалб этяпмиз, бундай ислоҳот корхоналарнинг мустақиллиги учун шарт-шароит яратмоқда, бу корхоналар республиканинг ёки ҳар қандай министрликнинг Москвада ёки Таллинда ва умуман қаерда жойлашганлигидан қатъи назар унинг мулки бўла олмайди. Такрор айтаман, булар умумхалқ бойлиги бўлиб, уни аввало меҳнат коллективи бошқаради.

Бошқа бир масала. Темир йўлларни, авиация транспортини, электроэнергетикани, нефть ва газ таъминоти системасини, йирик металлургия ва машинасозлик ишлаб чиқаришини қисмларга ажратиш тўғрисида умуман ўйлаш мумкинми? Бу нарса иқтисодий жиҳатдан мақсадга мувофиқ эмаслигидан ташқари амалда бажариб бўлмайдиган иш ҳамдир. Енгил, озиқ-овқат саноати ва агросаноат комплексининг бошқа баъзи тармоқларига, маҳаллий транспорт ва савдога, медицина муассасаларига, мактабларга, умумий овқатланишга келганда, ҳамманинг фикрича, булар республикаларнинг ва ҳатто областлар, шаҳарлар, районларнинг қарамоғида бўлиши керак. Гап одамларнинг талаб-эҳтиёжларига хизмат қилувчи ғоят катта хўжалик тўғрисида боряпти.

Эстониялик ўртоқлар баъзи марказий идораларнинг табиатга андишасизларча муносабатда бўлганликлари ҳам уларнинг ана шу қарорларни қабул қилишга ундаганлигини шаъма қилмоқдалар. Биз шундай фактлар муносабати билан уларнинг аччиғланаётганликларига қўшиламиз, бундай фактлар бошқа жойларда ҳам мавжуд. Бинобарин, экология масалаларида биз ҳаммамиз баб-баравар ташвишланяпмиз ва биргаликда ҳаракат қилишимиз керак.

Ерларни ва ер бағирларини айрим республикалар мулки деб топшириш бир қанча ҳолларда ноёб табиий ресурсларга эгалик қилиш танҳо ҳуқуқини билдирган, турмуш даражасида асоссиз табақалашувга олиб келган бўлур эди. Ўлкалар ва областлар, айниқса автоном тузилмалар ва иттифоқдош республикалар ишлаб чиқарувчи кучларни ривожлантириш планлари албатта уларнинг фаол қатнашуви билан ишлаб чиқилиши тўғрисидаги масалани ўртага қўйишлари мутлақо қонунийдир. Бу мутлақо зарур деб ўйлайман, бунда тегишли тартиб ўрнатиш лозим.

Республикани, областни ҳар қандай даражадаги корхона билан боғлаш имконини берадиган ҳуқуқий, давлат механизми ва энг аввало иқтисодий механизм керак, деб ўйлайман. Ҳозир бунда масала равшан англаб етилган эмас, ҳамма изланишни давом эттирмоқда, эстониялик ўртоқлар эса шошма-шошарлик қилишди ва бизга кутилмаган совға тақдим этишди деса бўлади.

Шу нарса кишини айниқса ҳавотирлантирадики, бугун муҳокама қилинаётган ҳужжатларда мулкчиликнинг бошқа турлари билан бир қаторда хусусий мулкчиликка ҳам йўл қўйилади. Мулкчилик плюрализмини биз ҳар бир ходимнинг ташаббусини тўла даражада ривожлантириш, моддий ва маънавий неъматларни вужудга келтиришда меҳнаткашларнинг реал иштирокини таъминлаш имконини берадиган социалистик формаларнинг хилма-хиллиги деб биламиз. Иқтисодий муносабатларни қайта қуриш айни системамиздаги, социалистик мулкчиликнинг турли формаларидаги имкониятларни намоён этиши лозим. Аммо хусусий мулкчилик — маълумки, у кишини-киши эксплуатация қилишининг асоси бўлиб, бизнинг революциямиз худди шуни тугатиш, ҳамма нарсани халқ эгалигига топшириш учун амалга оширилган эди. Буни қайта тиклашга уриниш орқага судраш демакдир, бу ғоят хато қарордир.

Кўриб чиқилаётган масалалар территориал меҳнат тақсимоти принципларини амалга оширишда, иқтисодий интеграция жараёнларини чуқурлаштиришда изчил бўлиш зарурлиги ҳақида гапириш учун асос беради. Иқтисодий жиҳатдан яккаликка интилиш ниҳоятда салбий оқибатларга эга бўлур эди. Эстониялик ўртоқларнинг ўзлари шуни хоҳлашган экан, келинг бу масалани ҳам ўша Эстониянинг мисолида кўриб чиқайлик. Республиканинг ютуқлари катта, эстонлар меҳнат қилишни биладилар, биз буни неча марталаб қайд этганмиз. Тармоқлараро баланс маълумотларига кўра Эстониядан 79 тармоқ маҳсулоти олиб кетилади 99 та тармоқ маҳсулоти эса бошқа жойлардан келтирилади. Ўтган йили олиб кетилган ва келтирилган маҳсулотларнинг жами ҳажми амалдаги нархларда 5,5 миллиард сўмликни ташкил этди.

Унча катта бўлмаган бу республиканинг ўзаро алоқа миқёслари мана шундай. Объектив сабаблар — табиий, тарихий сабабларга кўра унинг экономикаси нефть маҳсулотлари, қора ва рангли металлар, машина ва ускуналарнинг кўпгина турлари, химиявий маҳсулотлар ташиб келтирилишига боғлиқ. Буларсиз халқ хўжалигидаги бир-бири билан боғлиқ барча тармоқлар, шу жумладан республикага олиб келинаётганига қараганда олиб кетилаётгани кўпроқ бўлган тармоқларнинг ишлаши мумкин эмас. Бунда шуни унутмаслик зарурки, Эстония хом ашё ресурсларини асосан жаҳон нархларига қараганда анча паст нархларда олиб турибди, ана шу ресурсларнинг ҳаммаси жаҳонда қатъий валюта билан ҳақ тўланадиган маҳсулотдир.

Мен буларнинг ҳаммасини кимгадир таъна қилиш ва кимнидир ранжитиш учун айтаётганим йўқ, асло. Бизнинг бутун ички товар оборотимиз шундай асосда амалга оширилади, бошқа барча республикалар ҳам худди шундай шарт-шароитлардан фойдаланадилар. Бу соҳадаги ишларнинг аҳволи қандайлигини ҳаммамиз билиб қўйишимиз шунчаки фойдалидир.

Республикага маҳсулот келтириш ва ундан олиб кетиш территориал меҳнат тақсимотини акс эттиради. Эстония бошқа республикаларга енгил саноат ва радиотехника саноати буюмларини, кондитер маҳсулотларини, балиқ ва балиқ консерваларини, маданий-маиший аҳамиятдаги товарларни етказиб бермоқда. Айни вақтда республикага истеъмол қилинаётган қанд-шакарнинг, ўсимлик ёғининг деярли ҳаммаси, сабзавот ва меваларнинг талайгина қисми бошқа жойлардан олиб келинмоқда.

Эстония асосан тайёр истеъмол маҳсулотларини ишлаб чиқармоқда, бундай маҳсулотлар анча юқори рентабеллидир. Республикада енгил саноатнинг салмоғи 23 процентни ташкил этади, уни ривожлантиришга доимо кўп маблағ, шу жумладан марказ орқали анча маблағ сарфлаб келинди. Бу эса асослидир: бу ерда анъаналар, тажриба, кадрлар малакаси бор. Бошқача сўзлар билан айтганда, ўша меҳнат тақсимоти тарихан таркиб топган бўлиб, Иттифоқ мавжуд имкониятлардан фойдаланишдан манфаатдордир. Бу қандай эътиборга олинганини ўзингиз бир кўринг. Эстония енгил саноати тармоқларини реконструкция қилиш чоғида унга чет эл машина-ускуналари кўпроқ ажратиб берилди ва ҳозир бундай машина-ускуналар республикада 50 процентни, Иттифоқнинг қолган территориясида эса 37 процентни ташкил этади.

Эстониянинг қишлоқ хўжалиги соҳасида чорвачилик маҳсулотлари етиштиришга ихтисослашуви иқлим шароитлари ва тажрибаси туфайли иқтисодий жиҳатдан асослидир. Бу нарса республика учун ҳам, Иттифоқ учун ҳам фойдали. Бу ердаги натижалар кўпгина кўрсаткичлар бўйича катта ва ҳатто энг яхши кўрсаткичлардир. Шу билан бирга республиканинг донга бўлган эҳтиёжининг 43 проценти бошқа жойдан олиб келиш ҳисобига қондирилмоқда. Бу йил эса Эстонияда кулфат юз берди — кўп ёмғир ёғиши сабабли ҳосил нобуд бўлди, одатдаги бир миллион икки юз минг тонна дон ўрнига атиги 600 минг тонна дон олиниб, жуда катта камомад юзага келди. Мана энди Иттифоқ ёрдамга келмоқда — бу тўғри албатта. Ўз одамларингни кулфатда қолдириш мумкинми, ахир. Худди шунингдек ҳосил битмаганлиги сабабли қийин аҳволга тушиб қолган Россия Федерациясининг бир қанча областларига ҳам ёрдам берилмоқда.

Кейинги 20 йил мобайнида Эстониянинг жамоат қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришига сарфланган капитал маблағлар ҳар 100 гектар қишлоқ хўжалик экинзори ҳисобига ҳар йили 13,2 минг сўмни ташкил этди. Бу эса умуман мамлакатдагига қараганда 2,8 баравар юқоридир. Аммо бу ўзини оқламоқда, бу — ҳар бир республикада унинг табиий хусусиятларини, тарихий ихтисослашувини, ривожланиш даражасини, тажрибасини эътиборга олиб, иложи борича кўпроқ нарса етиштириш имкониятини берадиган айни ўша меҳнат тақсимотининг намунасидир.

Эстония қишлоқ хўжалиги асосий фондлар билан таъминланиш жиҳатидан олдинги ўринларнинг бирини эгаллайди, мен ҳатто эстон дўстларимиз фонд самарадорлиги ўсиши тўғрисида ўйлаб кўришлари керак, деб айтган бўлур эдим. Бунда ўйлаб кўриб, ишлаш лозим бўлган масалалар бор.

Буларнинг ҳаммасини нима учун гапиряпман? Бир мақсадни кўзлаб гапиряпман, ўртоқлар. Биз — бир оиламиз, хонадонимиз — битта, шу туфайли биз биргаликда бориб, кўп натижаларга эришдик. Баъзи бировлар бу ҳақда индамаяптилар, ҳатто Болтиқбўйи республикалари тараққиётининг буржуа даврини ёки бошқа районларнинг ўтмишини бенуқсон қилиб кўрсатишга уринмоқдалар. Аммо, Латвия нақадар қолоқ бўлганини, Эстонияда эса яшашнинг иложи йўқлиги сабабли аҳоли кўплаб бошқа юртларга кетиб қолганини биз биламиз-ку, ахир; Вилис Лациснинг буржуа латвиясидаги турмушни тасвирлаган романларини ўқиганмиз. Келинглар, булар ҳақида мустақил фикр юрита олмайдиган йигит ва қизларни алдашга, чалғитишга йўл қўймайлик.

Бизнинг келажагимиз республикалар ўртасидаги алоқаларни заифлаштиришга эмас, балки мустаҳкамлашга, ҳамкорликни кенгайтиришга боғлиқ. Бу гап одамлар яхшироқ ишлаётган жойларда кўпроқ ҳақ ҳам олишлари кераклигини истисно қилмайди. Эстон ўртоқлар масалани шу тарзда қўйиш ташаббускорларидан бири бўлдилар, Қозоғистонда ва бошқа республикаларда мана шундай ёндашув бўлишини талаб қилмоқдалар. Биз қишлоқ хўжалигида бунинг калитини топдик. Бошқа соҳаларда ҳам бунинг иложини топиш мумкин.

Келинглар, излайлик. Башарти, бирон-бир киши Иттифоқ ва республика фондларига маҳсулот етказиб беришни қисқартириш ҳисобига таъминотни яхшилашни ўйлаётган бўлса — бу нарса ярамайди. Бунда муқобил чора келиб чиқади: биз учун фалон нарсани қисқартирсалар, биз мана бунисини қисқартирамиз... шу тариқа савдолашиш бошланади. Биз социалистик жамиятда яшаб турибмиз, бизнинг вазифамиз эса мавжуд механизмни пухталаштиришдан, яхшилашдан, биз айтаётгандек, муносабатларни уйғунлаштиришдан иборат.

Турмуш шароитлари нуқтаи назаридан ҳам ҳозир Эстонияда адолатга хилоф иш бўлмаганлиги тўғрисидаги маълумотларни айтиб беришим мумкин. Бундай маълумотлар бор. Аммо бу гапларнинг бутун маъноси шундан иборатки, биз тақдир тақозоси билан ўзаро нақадар боғлиқлигимиз битта республика мисолида кўринадиган бўлсин. Келажак ҳақида фикр юритар эканмиз, бир-биримизнинг ёрдамимиз ва мададимизни ҳис этиб, куч-ғайратларни бирлаштириб, олға томон қандай ҳаракат қилишимизни ўйламоқ керак. Натурал хўжаликка, яккаланишга, конференцияга бурилиш орқали эмас, айни мададкорлик туфайли шундай қилишимиз лозим. Яккаланиш йўли эса назарий жиҳатдан хато, сиёсий жиҳатдан эса ҳалокатли бўлур эди. Мамлакатимиз турмушининг бутун 70 йиллик тажрибаси барча республикаларимизнинг бирлигини мустаҳкамлаш, СССР экономикасини ягона комплекс тарзда ривожлантириш зарурлигини тасдиқлайди. Келинглар, биз Президиумда шу иш билан доимо шуғулланиб, ўтмишдан сабоқлар чиқариб оламиз, Иттифоқ ичидаги ўзаро муносабатларга муайян путур етказган ҳамма иллатлардан халос бўламиз, деб қасамёд қилайлик.

Муҳокама этилаётган қарорлар қандай муҳитда қабул қилинганига эътибор бермасдан бўлмайди. Бундай воқеа Эстониядагина рўй бермаганини, у бошқа республикаларда ҳам у ёки бу даражада намоён бўлганини айтиб ўтмоқ керак. Биз ҳам буни принципиал позицияларда туриб баҳолашимиз керак. Ҳа, демократия, ошкоралик одамларга ҳар қандай масала хусусидаги ўз нуқтаи назарини матбуот, митинг, йиғилишлар орқали изҳор этиш имконини бермоқда. Буни табрикламоқ керак, биз жамиятимизда айнан шундай бўлишини хоҳлаган эдик. Бироқ ўз фикрини у ёки бу орган эътиборига етказибгина қолмай, балки уни тиқиштириш, тазъйиқ ўтказиш, меҳнаткашларнинг ёки депутатларнинг хоҳиш-иродасини сохталаштириб кўрсатишга ҳам уринар эканлар, бу-номақбул иш, буни демократия деб бўлмайди. Шунинг учун ҳам, келинглар, демократик жараённинг нормал амал қилишига ҳалақит беришга уринаётганларни шу жараён доирасида тўхтатиб қолайлик.

Одамларимиз — демократия тарафдори, ошкоралик тарафдори, шу сабабли жамият ўтмишдаги ҳолатига қайтмайди, деб ўйлайман. Аммо ҳозир айниқса ишчилар синфи сафсатабозларни, демократиялаш ва ошкоралик жараёнларида сиёсий чайқовчилик билан шуғулланаётган кимсаларни тўхтатиш керак, деб тобора кучлироқ талаб қилмоқда. Бу ерда ўртоқлар матбуот шаънига мулоҳазалар айтишди. Матбуот ҳам масъулиятли бўлиши керак, бизда ҳамма нарса халқники ва халқ манфаатларига жавоб бериши лозим.

Баъзан шундай деганингда: «дарров, мана ошкораликка жилов солишяпти», деган гапни эшитиб қоласан. Йўқ, биз қайта қуриш жараёнини, демократия ва ошкораликни экстремизмдан, масъулиятсизликдан, сафсатабозликдан эҳтиёт қилиб асраяпмиз, холос. Бу масалада аниқ позицияда туриш керак, ҳолбуки ҳам партиядаги, ҳам Советлардаги ўртоқларимиздан баъзилари ҳозир, таъбир жоиз бўлса, оммабоплик мафкурасига берилиб, обрўни тўкиб қўймасликдан чўчимоқдалар. Мен сизга айтсам, принципиал позициялардан тойиб кетган киши обрўдан маҳрум бўлади. Принципиал сиёсат энг тўғри сиёсат эканлигини Лениннинг бутун ҳаёт сабоғи кўрсатиб турибди. Баъзан шамолга қарши бориш, жараёнларнинг моҳиятини кўра билиш, туб манфаатларни ҳимоя қила олиш керак. Революциянинг. Совет ҳокимиятининг ҳаёт-мамот масаласи ўртада турган бир пайтда Ленин туб манфаатларни қандай ҳимоя қилган бўлса, худди шундай ҳимоя қила билмоқ керак. Мен Брест сулхини, янги иқтисодий сиёсатни назарда тутяпман.

Ҳам партия органларидаги, ҳам Советлардаги коммунистлар, раҳбарлар принципиал бўлишлари лозим, одамлар буни қадрлайдилар. Ҳамма билан тилёғламалик қилаверадиган субутсизлар эса қўллаб-қувватлашга умид боғлай олмайдилар.

Эстония Олий Советининг ҳужжатларига қайтиб, яна шуни айтмоқчиман: биз Эстония дуч келган ва ўз ечимини талаб қилаётган кўпгина реал масалалар ўртага қўйилиши тўғрилигини кўра билишимиз лозим. Биз бу масалаларга ғоят эътибор билан қарашимиз керак. СССР Олий Совети Президиуми Эстония меҳнаткашларининг, Эстония Олий Советининг ўй-ташвишларини тушунаётганлигини ва бу ўй-ташвишларга хайриҳоҳлик билан қараётганини улар билиб қўйишлари керак.

Бизда марказ билан республикани уйғунлаштириш муаммоси мавжудлигини шу ҳодиса яна бир бор кўрсатиб турибди. Биз кейинги кунларда, СССР Олий Советининг сессияси арафасида вужудга келган қалтис вазиятда республикалардан тушган таклифларни эътиборга олиб тақдим этилган Қонун лойиҳаларини анча яхшилаш, истисносиз барча масалалар юзасидан иноқликка эришиб, сессияни мана шундай натижа билан кутиб олиш учун демократик жараён доирасида кўп иш қила олдик, деб ўйлайман.

Мен ўртоқларнинг: биздаги идоравий манфаат жуда бўртиб кетгани, баъзи жойларда у буйруқбозликка айланиб боряпти, деган фикрига қўшиламан. Россиядагилар буни ҳис этмаяптиларми, ахир? Яқинда мен Ноқоратупроқ ўлкадаги ўртоқлар билан суҳбатлашдим-идораларнинг буйруқбозлиги, ишлаб чиқарувчи кучларни жойлаштиришдаги хатоликлар оқибатида бу регионда, рус миллати, рус давлати томир ёйган шу жойда жуда кўп муаммолар йиғилиб қолган. Биз, мамлакатдаги ҳамма кишилар у ёки бу даражада бурчли бўлган ана шу ўлка мана шундай аҳволга тушиб қолганлиги учун рус кишиларининг ўй-ташвишларини писанд қилмай бўладими, ахир. Бу ердаги саноат қишлоқнинг силласини қуритган, қишлоқ хўжалик маҳсулотларини етиштириш учун жуда катта имкониятларга эга бўлган бу ўлка бериши мумкин бўлган нарсаларни халққа бера олмаяпти. Шу сабабли эстон ўртоқлар Иттифоқ идораларининг буйруқбозлиги муаммосини кўтариб чиқаётган эканлар, бу-реал муаммо, ўйлайманки, буни тасдиқловчи фактларни ҳар бир киши топа олади. Аммо биз бу масалани ҳал этмоқчимиз ва албатта ҳал қиламиз! Гап мана шунда. Ҳозир Ноқоратупроқ ўлка бўйича ҳам кўп иш қилинмоқда.

Ниҳоят, тилни, маданиятни, миллий символикани ривожлантириш масалалари бор, биз учун бу масалалар бефарқ эмас. Масалан, ўз тилига, маданиятига, тарихига эга бўлган 6 минг кишилик халқ бор. Хўш, биз шу халқ ва унинг тили йўқ бўлиб кетишига йўл қўйишимиз керакми? Агар элатлар йўқ бўлиб кета бошласа, агар ҳамма нарса текисланиб кетаверса, жуда катта хатолик, ҳатто жиноят бўлур эди. Йўқ, биз барча миллатлар ва маданиятларнинг янада равнақ топиши асосида федератив давлатимизни мустаҳкамлаш сари бораверамиз. Бу-Иттифоқимизнинг заифлиги эмас, балки бойлигидир. Республикалар кўтариб чиқаётган кўпгина амалий муаммолар ҳозирнинг ўзидаёқ ҳал этилмоқда, бунинг учун Пленумни кутиш керак эмас.

Умуман олганда, биз эстон ўртоқларимизнинг ўй-ташвишларини итқитиб ташламаётганимизни, биз уларни кўриб турганимизни ва, ўйлайманки, сиёсий ислоҳотнинг навбатдаги босқичларида ялпи куч-ғайратлар билан бу масалаларнинг ечимини топажагимизни кўрсатиб ўтмоқчиман.

Ниҳоят, бу ерда янграган мулоҳазалар ҳақидаги фикрларимни айтиб ўтмоқчиман. Бизда федератив давлатимизни демократиялаш ва ривожлантириш доирасида иттифоқдош республикаларнинг, автоном республикалар, автоном областлар ва округларнинг ҳуқуқларини рўёбга чиқаришнинг тегишли даражасини таъминлаб тура оладиган янада пухта ишлайдиган механизм бўлиши кераклиги ҳақида ҳамма нотиқлар бирон-бир тарзда гапириб ўтдилар. Шу сабабли, рози бўлсангиз, мен лойиҳага шундай бандни қўшган бўлур эдим: «Аввало иттифоқдош республикаларнинг сиёсий, социал-иқтисодий манфаатларини таъминлаш, уларнинг ССР Иттифоқидаги суверен ҳуқуқларини кенгайтириш ва ҳимоя қилиш учун СССР Олий Совети Миллатлар Советининг ва тузиладиган СССР Конституцион назорат комитетининг имкониятларини кўзда тутиб, сиёсий ислоҳотнинг навбатдаги босқичи доирасида конституцион нормалар асосида чора-тадбирлар ва давлат-ҳуқуқ механизмлари системасини ишлаб чиқиш мақсадга мувофиқ, деб ҳисоблансин.

Иттифоқ Совети билан Миллатлар Советининг Қонун лойиҳалари тайёрлаш комиссияларига иттифоқдош республикалар иштирокида тегишли таклифларни ишлаб чиқиб, СССР Олий Совети Президиумининг муҳокамасига тақдим этиш топширилсин». (**Жойлардан овозлар:** «Тўғри! Қабул қиламиз»).

Биз бу муҳим масалага муносиб вақт ажратдик, деб ўйлайман. Энди биз бу масалани тушунишнинг янги поғонасига кўтариляпмиз, бу эса қайта қуриш, демократиялаш ва ошкоралик, сиёсий ислоҳот доирасида бутун Иттифоқимизни жипслаштиришга кўмаклашади.

СССР Олий Совети Президиумининг Фармони

1988 йилнинг 16 ноябрида қабул қилинган «Эстония ССРнинг Конституцияси (Асосий Қонуни)га ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги Эстония ССР қонунининг ҳамда Эстония ССР Олий Советининг Эстония ССР суверенитети ҳақидаги декларациясининг СССР Конституциясига ва СССР қонунларига мувофиқ эмаслиги тўғрисида

СССР Конституциясига риоя этилиши ҳамда иттифоқдош республикаларнинг Конституциялари ва Қонунлари СССР Конституцияси ва қонунларига мувофиқ бўлишини таъминлаш устидан контролликни СССР Олий Совети Президиуми зиммасига юклаган СССР Конституцияси 121-моддасининг 4-бандига асосланиб, СССР Олий Совети Президиуми «Эстония ССРнинг Конституцияси (Асосий қонуни)га ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги Эстония ССР қонунини ҳамда Эстония ССРнинг суверенитети ҳақида Эстония ССР декларациясини кўриб чиқди ва уларнинг қоидалари СССР Конституциясига ҳамда СССР қонунларига мувофиқ эмаслигини қайд этади:

1. Эстония ССР қонунининг 5-моддаси Эстония ССРнинг Олий Совети Президиуми СССР қонунларини республика территориясида шу қонунлар амал қилишининг дастлабки шарти сифатида қайд этишини, шунингдек Эстония ССР Олий Советининг муайян ҳолларда СССР Қонун актлари ҳамда бошқа норматив актларининг амал қилишини тўхтатиб қўйиш ёки унинг чегараларини белгилаш ҳуқуқини кўзда тутади.

СССР Конституциясининг 74-моддасига биноан СССР Қонунлари барча иттифоқдош республикаларнинг территорияларида бир хил кучга эга. СССР Конституцияси 73-моддасининг 4-бандига мувофиқ ССР Иттифоқи ўзининг давлат ҳокимияти ва бошқарув олий органлари орқали СССРнинг бутун территориясида қонунларни тартибга солиш бирлигини таъминлайди. Бундан шу нарса келиб чиқадики, СССР қонунларининг амал қилишини иттифоқдош республика тўхтатиб ёки чеклаб қўёолмайди ва унинг олий органлари томонидан бирон-бир тарзда тасдиқланишга муҳтож эмас.

2. Эстония ССР қонунининг 4-моддаси ерни, ер ости бойликларини, сув, ўрмонларни ва бошқа табиий ресурсларни Эстония ССРнинг танҳо мулки деб, шунингдек «саноатда, қурилиш ва қишлоқ хўжалигида асосий ишлаб чиқариш воситаларини, транспорт ва алоқа воситаларини, давлат банкларини, давлат ташкил этган савдо, коммунал ҳамда бошқа корхоналарнинг мол-мулкини ҳамда шаҳарнинг асосий уй-жой фондини, шунингдек Эстония ССРнинг вазифаларини бажариш учун зарур бўлган бошқа мол-мулкни» республиканинг мулки деб эълон қилади.

Ушбу қоида бу хилдаги объектлар бутун совет халқининг мулки эканлигини кўзда тутувчи СССР Конституциясининг 11-моддасига зиддир. Ана шу объектларнинг Эстония ССР мулки, деб эълон қилиниши СССР Конституцияси 73-моддасининг 7-бандига ҳам хилофдир. Ана шу бандда иттифоққа бўйсунувчи бирлашмалар ва корхоналарга раҳбарлик қилиш ССР Иттифоқи қарамоғига берилган.

3. Эстония ССР қонунининг 3-моддаси хусусий мулк республиканинг иқтисодий системасига киражагини белгилайди. Бу қоида СССР Конституциясининг 10 ва 13-моддаларига мувофиқ эмас, бу моддалар СССРда мулкчилик формалари орасида хусусий мулкчиликни кўзда тутмайди.

4. Эстония ССР қонунининг 2-моддасида Эстония ССРда «юридик шахсларга конституцион ҳуқуқларни суд йўли билан ҳимоя қилиш таъминланади» дейилади. СССР Конституциясига ва СССР қонунларига мувофиқ корхоналар, ташкилотлар ва бошқа юридик шахсларнинг манфаатлари суд йўли билан ҳам, шунингдек арбитраж тартибда ҳам ҳимоя қилинади.

5. Эстония ССРнинг суверенитети тўғрисида Эстония ССР Олий Советининг декларацияси СССР Конституциясига ўзгартишлар ва қўшимчалар уларни Эстония ССР Олий Совети маъқуллаб, Эстония ССР Конституциясига тегишли ўзгартиш ва қўшимчалар киритгандан кейингина республика территориясида кучга киришини белгилайди. Бу қоида СССР Конституциясининг 174-моддасига мувофиқ эмас, ана шу моддага кўра СССР Конституциясининг ўзгартириш тартиби унга киритиладиган ўзгартишларни иттифоқдош республикаларнинг органлари маъқуллашини кўзда тутмайди.

6. Эстония ССР Олий Советининг декларациясида Эстония ССР территориясида унинг қонунлари устун туриши эълон қилинади. Бу қоида СССР Конституциясининг 75-моддасига мувофиқ келмайди, шу моддага кўра, СССРнинг суверенитети унинг бутун территориясига, яъни ҳар бир республика территориясига ҳам дахлдордир. Мазкур қоида СССР Конституциясининг 74-моддасига ҳам мувофиқ эмас, шу моддага биноан СССР Қонуни барча иттифоқдош республикаларнинг территориясида бир хил кучга эгадир.

Юқорида баён этилган фикрлар муносабати билан, СССР Олий Совети Иттифоқ Совети ва Миллатлар Советининг Қонун лойиҳаларини тайёрлаш комиссиялари чиқарган хулосани эътиборга олиб ҳамда СССР Конституциясининг 74-ва 76-моддаларига амал қилиб, СССР Олий Совети Президиуми **қарор қилади:**

1. «Эстония ССРнинг конституцияси (Асосий қонуни)га ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида» Эстония ССРнинг 1988 йил 16 ноябрдаги қонунининг 2, 3, 4, ва 5-моддалари ҳамда Эстония ССР суверенитети тўғрисида Эстония ССР Олий Советининг 1988 йил 16 ноябрдаги декларациясининг учинчи ва тўртинчи абзацлари амал қилмайди, деб топилсин.

2. Сиёсий ислоҳотнинг навбатдаги босқичи доирасида конституция нормалари асосида чора-тадбирлар ва давлат-ҳуқуқий механизмлари системасини ишлаб чиқиб, бунда аввало иттифоқдош республикаларнинг сиёсий, социал-иқтисодий манфаатларини таъминлаш, ССР Иттифоқида уларнинг суверен ҳуқуқларини кенгайтириш ва ҳимоя қилиш учун СССР Олий Совети Миллатлар Советининг ҳамда ташкил этилаётган СССР Конституцион назорат комитетининг имкониятларини назарда тутиш мақсадга мувофиқ деб топилсин.

СССР Олий Совети Иттифоқ Совети ва Миллатлар Советининг Қонун лойиҳаларини тайёрлаш комиссияларига иттифоқдош республикаларнинг иштироки билан тегишли таклифларни ишлаб чиқиш ҳамда уларни СССР Олий Совети Президиуми муҳокамасига тақдим этиш топширилсин.

СССР Олий Совети Президиумининг Раиси

М. ГОРБАЧЕВ.

СССР Олий Совети Президиумининг Секретари

Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль 1988 йил 26 ноябрь.

ШАҲАР ПАРТИЯ КОМИТЕТИНИНГ ПЛЕНУМИ

Шаҳар партия комитетининг Тошкентда бўлиб ўтган пленумида бўлажак шаҳар партия конференцияси материаллари муҳокама қилинди.

Пленум ташкилий масалаларни кўриб чиқди. Шаҳар комитетининг секретари бўлиб ишлаган О. Х. Асқаров Тошкент шаҳар партия комитетининг иккинчи секретари қилиб сайланди.

К. Р. Расулов шаҳар партия комитетининг секретари этиб сайланди.

Тошкент шаҳар партия комитетининг биринчи секретари Б. Ф. Сатин пленумда нутқ сўзлади.

Пленум ишида Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари М. Ҳ. Холмуҳамедов иштирок этди.

(ЎзТАГ).

Янгича иш услубини қарор топтирайлик

Жиззах шаҳар партия конференциясида илк бор пахта ишларига жуда катта ўрин берилди ва вақт ажратилди. Икки ой муқаддам шаҳар ва район партия ташкилотлари бирлашган ҳамда шаҳар партия комитети ўз ишини йўл-йўлакай қайта қуришга тўғри келган, қишлоқ хўжалик муаммолари ҳам унинг иш доирасига киритилган эди. Пахта мавсуми муваффақиятли тугалланди. Район кейинги ўн йил ичида биринчи марта пахта тайёрлаш планини ошириб бажарди, бу эса коммунистлар тўғри йўл танлаганликларини кўрсатди. Шаҳар партия комитети қишлоқ партия ташкилотларига ҳам яхши раҳбарлик қилди.

Бу ерда аввалги даврларда бўлганидек, шовқин-сурон, дабдабабозликка берилишмади, аксинча дастлабки муваффақиятларни ҳам, йўл қўйилган хатоларни ҳам изчил таҳлил қилиш билан банд бўлишди. Партия конференциясида ошкора, амалий равишда гаплашиб олинди. Коммунистлар иш юритишда янги метод ва усулларга, кенг меҳнаткашлар оммасига таянган ҳолда турғунлик кўринишларига қарши янада фаолроқ курашишлари керак.

Жиззах шаҳар партия конференциясида Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари А. П. Романовский, Сирдарё область партия комитетининг биринчи секретари А. Ф. Клепиков нутқ сўзладилар.

(ЎзТАГ).

ҚАЙТА ҚУРИШ ҚИРРАЛАРИ

ГАП ЛАВОЗИМДА ЭМАС

Усмон Иномиддинов Пахтаобод район агросаноат бирлашмаси раиси лавозимидан кетганида, хафа бўлиш ўрнига хурсанд бўлди. Бу ҳар қанча эриш туюлса ҳам, аммо аслида ана шундай. Район партия комитети уни «Гулистон» совхози директори лавозимига тайинлади.

— Район агросаноат бирлашмаси раҳбарининг ҳаловати йўқ, кеча-кундуз тиним билмайди. Аммо мен бу ишдан сира қониқмаган эдим,— деди дангал У. Иномиддинов. — Лекин мен бу ташкилот батамом керак эмас, демоқчи эмасман. Аммо бирлашманинг бугунги аҳволига, бугунги ишига қараб баҳо берадиган бўлсак, унинг истиқболи йўқ. Чунки у район қишлоқ хўжалигидаги аҳволга дурустроқ таъсир эта олмайди. Колхоз ва совхозлар ҳозир кўпроқ мустақилликка эга бўлишмоқда, тўла хўжалик ҳисобига, ўзини ўзи пул билан таъминлашга ҳамда ўз харажатларини ўзлари қоплашга ўтишмоқда, пудратнинг барча турларини жорий этишмоқда. Энди уларга район бирлашмасининг буйруғи зарурмикин? Агар улгуржи савдо ҳам йўлга қўйиладиган бўлса, бунга ҳожат қолмайди, деб ўйлайман. Агар бирлашма аппаратидаги ҳар бир ходим ҳам иқтисодий, ҳам моддий жиҳатдан хўжаликлар билан мустаҳкам боғлаб қўйилса, яъни хўжаликлар уни маслаҳатга, кенгашга, бирон-бир масалани ҳал этишга чақириб туришадиган бўлса, унда бошқа гап. Айтайлик, колхоз бирлашма агрономини бирор бир мушкул масалада ёрдам беришга чақирди, шу иш учун унга ҳақ тўланади. Шундай қилинса, район бўғини яъни РАПОда 50 кишини ушлаб туришга эҳтиёж қолмайди. Ҳозир бирлашмада шунча одам ишламоқда. Агар ушбу идорада 10 нафар ўз соҳасининг билимдони, тажрибали мутахассиси қолса, улар бор кучини сарфлаб ишлашлари, ўзларига ўзлари иш қидиришлари мумкин бўлур эди.

Неча ўн йиллардан буён чигит экиб, пахта ундирган, қишлоқ хўжалиги ишларига бош бўлган тажрибали деҳқон ана шу гапларни айтди. Эҳтимол, баъзи бир кишиларга унинг фикр-мулоҳазалари баҳсли туюлар; гарчи район агросаноат бирлашмасининг ҳозирги структураси кўпчиликка номақбул бўлса ҳам, республикада ҳозиргача ҳам уларни қайта тузиш ҳақида гап бўлаётгани йўқ. «Юқоридагилар» ўйлаб, чамалаб кўриб, шубҳаланиб туришган бир вақтда «пастдагилар» аста-секин ҳаракат қилишмоқда. Пахтаобод райони бунга мисол бўла олади.

Ҳали яқингача ҳам шу район партия комитетининг биринчи секретари Мунисхон Эргашева пахтачилик бригадасига бош эди, шундан кейин Жалолқудуқ район ижроия комитетига раис бўлди. Ҳозир эса, Пахтаобод район партия ташкилотига раҳбар. У турли-туман раҳбарларнинг ноўрин, баъзида эса ишнинг кўзини билмай берган буйруқлари деҳқонларга нечоғлик халал беришини ўз бошидан кечириб, ишонч ҳосил қилган. Қўлидан иш келадиган агрономлар ҳам РАПО аппаратига ишга келиб, юқори органлар билан колхоз ва совхозлар ўртасидаги воситачига айланиб, малакаларидан ажраб қолганликларини Мунисхон яхши эслайди.

Пахтаобод РАПОсидаги ишларнинг аҳволи синчиклаб, пухта ўрганилишига худди ана шу масала асос бўлди. Район партия комитети аъзолари, район Совети депутатларидан тузилган комиссия РАПО ходимларининг иш услуб ва методларини ипидан-игнасигача ўрганди. Бу ердаги кишиларнинг ҳар бири билан шахсан суҳбат ўтказилди. Агросаноат бирлашмасида меҳнат қилаётган кишиларнинг қарийб 70 процентига уларнинг ҳозирги аҳволи мақбул эмас экан. Улар қани энди конкрет иш бўлса, деб орзу қилишарди. Комиссия район партия комитети бюросига ўз хулоса ва тавсияларини тақдим этди. Бу хулоса ва тавсияларда РАПОда ходимлар керагидан кўп эканлиги, уларнинг имкониятларидан дурустроқ фойдаланилмаётганлиги, агросаноат бирлашмасининг структурасини ҳам такомиллаштириш кераклиги таъкидланди.

Ана ўшанда район партия комитети РАПО ходимларига мурожаат қилиб, кимки хоҳласа, иш жойини ўзгартириши мумкин, деб таклиф қилди. Бундай воқеалар онда-сонда бўлади. Аввало У. Иномиддинов район партия комитетига келиб, мени бошқа ишга ўтказинг, деди. Иномиддиновдан кейин яна РАПОнинг 15 ходими лавозимларидан бўшатишларини сўраб ариза беришди. Район партия комитети уларнинг ҳар бири билан алоҳида гаплашди. Ҳар бир ходимнинг ишбилармонлигини ўрганиш анкета маълумотларига қараб олиб борилмади, бу гал меҳнат коллективларининг тавсияномалари ҳам фақат расмиятчилик учунгина тақдим этилмаган эди. Бу тавсияларда мутахассисларнинг ижобий хислатлари ҳақида ҳам, камчиликлари ҳақида ҳам гапирилганди.

Ана шундай иш олиб борилгандан кейингина, РАПОнинг бош агрономи Н. Усмонов «Москва» колхози раислигига тавсия этилди. РАПО раисининг иқтисодий масалалар бўйича ўринбосари Ш. Солиев Ёқубов номли колхозга, аппаратдаги 5 инженердан 4 таси райондаги колхоз ва совхозларга ишга ўтишди. РАПОда фақат хавфсизлик техникаси инженеригина қолди. Ҳозирнинг ўзидаёқ шу нарса равшанки, кадрларни танлаб, саралаб бошқа ишга ўтказиб райком хато қилгани йўқ. Неча-неча йиллардан буён биринчи марта район барча план топшириқларини, шу жумладан, пахта етиштириш планини ҳам бажарди. Андижон области учун бу йил ниҳоятда ноқулай келганини эслатиб ўтмоқчимиз. Об-ҳаво шароитларини яна рўкач қилиш мумкин, аммо кўп нарса одамларнинг уқувига, ишбилармонлигига, ғайрат-шижоатига, ташкилотчилик қобилиятига боғлиқлиги шак-шубҳасиздир.

Аммо район партия комитети ҳар қалай райондаги бошқарувнинг муҳим бўғини бўлган РАПОда ишлаётганларни кескин камайтирганида нимага асосланди?

— Район агросаноат бирлашмалари тузилаётганида, бу янги идорага жуда тажрибали мутахассисларни танлаб олишга ҳаракат қилишди, — деб изоҳ берди Мунисхон Эргашева. Улар биргалашиб, «Тоғни талқон қилиб юборишади», деб ўйлашди. Аммо аслида бундай бўлмади, бирлашма воситачилик идораси бўлиб қолиб, қишлоқ хўжалиги системасида ўзига муносиб ўрин топа олмади. Ердан нари бўлиб қолган мутахассислар бора-бора ўз малакаларини йўқотишади. Орадан 5—10 йил ўтгандан кейин нима бўлиши аён. Агрономлик, инженерлик дипломлари бўлган амалдорлар пайдо бўлади. Буни кутиб ўтиришга ҳожат йўқ. Ана шу боисдан райком юқоридаги тадбирни кўрди.

Пахтаобод район партия комитети бу ишни ўз аппаратидан бошлади. Биз райком қишлоқ хўжалик бўлимининг мудири Адҳам Матисаевнинг ўзи «Коммуна» колхозига юборишларини сўради, демоқчи эмасмиз. Райкомнинг биринчи секретари Мунисхон Эргашева у билан узоқ суҳбатлашди. Кўп йиллардан буён илғор бўлиб келган хўжалик сўнгги вақтда нега «ўтириб» қолганлигини обдон пухта ўйлаб, таҳлил қилишди. Колхозни кўтариш учун кўп иш қилган, хўжаликда қудратли техника базасини бунёд этган аввалги раис пенсияга кетибди. Аммо катта имконият берадиган ана шу техникавий база бўлса ҳам, колхоз «судралиб» қолаверибди. Чунки собиқ раисга муносиб ўринбосар топилмабди.

Мунисхон Эргашева райком бўлим мудири ақлининг тиниқлигига ва берган баҳоларининг пухталигига қойил қолди. Аммо, ҳарқалай А. Матисаев шу колхоздаги қишлоқда туғилиб ўсган. Аввало оддий ҳисобчи, сўнгра эса бора-бора бош экономист бўлиб ишлаган. РАПО да ишлаган кезларида ҳам колхоздаги ишларга қизиққан. Шундан кейин М. Эргашева Матисаев «Коммуна» колхозига муносиб раис бўлади, деган қарорга келди.

Райондаги хўжаликлар ишини миридан сиригача биладиган Матисаев учун бу амал пиллапоясидан бир поғона пастга тушиш бўларди. У бу таклифга қандай муносабатда бўлди?

— Биринчи секретарнинг таклифи тайёр қарор эмас, балки таклиф бўлганидан, менда ўйлаб кўриш учун вақт бор эди. Мунисхон Эргашева буйруқ бермаётган эди, агар мен хоҳламасам, биргаликда яна райкомда ишлайверишимиз мумкин эди. Бунга менинг ишончим комил. Бироқ, коммунистман, фақат ўз фароғатим ҳақида ўйлашга ҳаққим йўқ. Хуллас, ўйлаб кўриб, сира ўпкаламасдан, оғир юкни елкамга олаётганимни тушуниб, таклифга рози бўлдим.

Кузга келиб шу нарса аён бўлдики, райком янглишмаган экан. «Коммуна» колхози қишлоқ хўжалик йилини ажойиб кўрсаткичлар билан якунламоқда. Бир неча йилдан буён бундай ютуқларга эришилмаган эди.

Бу мисоллар район партия комитетида кадрларни танлаш, жой-жойига қўйиш ва тарбиялаш юзасидан пухта ўйлаб, шошмасдан иш кўриш услуби таркиб топаётганлигини аниқ кўрсатиб турибди.

Мен Мунисхон Эргашевадан яна бир нарсани сўрашга жазм этдим:

— Одамлар колхоз-совхозларга юборилаяпти. Уларнинг ўрнига ким келаяпти?

— Районда истеъдодли одамлар, ташкилотчилар кўп. Уларни топиш, қобилиятларини рўёбга чиқариш учун майдон очиб бериш лозим. Шунда ҳамма иш жойида бўлади.

В. ГЛАДИЛОВ,
(ЎзТАГ мухбири).

Сайёра Болтабоева Оққўрғон районидаги «Коммунизм» колхози ферма ходимлари ўртасидаги мусобақанинг олдинги сафларида бораяпти. У қарамоғидаги 20 бош говмишнинг ҳар биридан кунига 8—9 килограммдан серқаймоқ сут соғиб олаётир.

СУРАТДА: ВЛКСМ аъзоси, пешқадам чорвадор С. Болтабоева.

Ҳ. АВВАЛОВ фотоси.

ЙЎҚ, БУНГА ЧИДАБ БЎЛМАЙДИ!

ТОШКЕНТ ОБЛАСТИ САВДО ШОХОБЧАЛАРИ ТЕКШИРИЛГАНДА

Ҳаётимизда томир отиб қолган барча иллатлар ҳақида ошкоралик шабадаси, қайта қуриш шарофати туфайли рўй-рост ёзилмоқда. Нуқсонлар аёвсиз фош этилаяпти. Ижобий ўзгаришлар тобора яққолроқ сезилмоқда. Буларнинг ҳаммаси қувончли, албатта. Лекин баъзи соҳаларда...

Эсимизни танибмизки, савдодаги қора доғларга қарши курашамиз. Бироқ, очиғини айтиш керак, ҳамон тартиб йўқ. Қачон бўлади — буниси ҳам номаълум. Ноёб молларни пештахта ортига яшириб қўйиш, харидор ҳақига хиёнат қилиш, олибсотарлик билан мўмай даромад орттириш каби иллатларга қарши ёзилган мақолаларни газета саҳифаларида ўқиймиз, телевизорда кўрамиз, радиода эшитамиз. Аммо савдо соҳасида жиддий ўзгариш сезилмаяпти. Шуни кўра-била туриб, ушбу мақолани яна шу мавзуга бағишлашни лозим топдик. Унинг қанчалик нафи тегади, хулосасини ўзингиз чиқарарсиз.

ЭНДИ МАВЗУГА ЎТСАК...

Биз рейдимизни Янгийўл шаҳридаги Октябрь қишлоқ матлубот жамиятига қарашли 8-аралаш моллар магазинидан бошладик. Ичкарига кирамиз. Пештахтага салафан халталарга тўлдирилган гугуртлар, алмисоқдан қолган консервалар «чиройли» қилиб териб қўйилган. Қотиб қолмаслиги учун бўлса керак, икки буханка нонни кичи кўрса таъби тирриқ бўладиган кир-чир латтага ўраб қўйишибди. Шунисига ҳам раҳмат. Пештахтагига яширилган сариёғ ёнида ахлат солинган челак. Юқорироқда арақ, вино идишлари. Негадир уларнинг оғзи қоғоз билан беркитилган.

— Яна нималарингиз бор? — сўраймиз магазин мудири Файзулла Алимовдан:

— Макарон бор...

— Конфетчи?

— Йўқ.

— Гуручни қачон олгандингиз?

— Кеча тугади.

— Туз, совунчи?

— Ҳа, шундай бўлиб қолди-да...

— Нима учун пахта ёғини шишаларга қуйиб қўйдингиз?

— Йўл ёқаси, харидорларга қулай бўлсин дедим-да.

— Ахир бу санитария қоидаларига мутлақо зид-ку.

— Бошқа такрорланмайди.

Ўттизга яқин харидорга 5—10 килограммдан шакар сотилганлиги ўқувчилар дафтарига номигагина қайд этилган.

— Шакарни қанчадан сотасиз?

— 5—10 сўмлик қилиб, қайтимсиз берамиз.

Ҳа, Файзулла Алимов ўттиз йилдан бери савдода «жавлон ураётгани» шусиз ҳам кўриниб турибди.

Омборхонага кирамиз. Ҳаммаёқ чанг, тартибсизлик. Мудир озроқ «Родопи», «Голубие купола», «Прима» сигареталарини «ўзи учун» яшириб қўйибди.

— Матлубот жамияти раҳбарлари келиб туришадими?

— Ҳа, аҳволимиздан тез-тез хабар олишади, уларга раҳмат.

Биз Янгийўл шаҳар матлубот жамияти раҳбарларига давлат машинасини ҳуда-беҳуда югуртиравермасдан иш билан шуғулланишларини маслаҳат бердик. Шунда Ҳамроқул Турсунқулов номли колхоз меҳнаткашларига хизмат кўрсатаётган бу магазиндан харидорлар норози бўлиб чиқишмасмиди... Наҳотки, деҳқон бир қути туз, тўрт кулча совун, икки килограмм конфет учун шаҳарга қатнаши, кимгадир ялиниши ёки сотувчининг қовоқ-тумшуғига қараши керак!

Бекобод районидаги Ойбек номли ишчилар кооперациясининг 2-магазини мудири Н. Ҳамроев 50 блок (500 пачка) «Родопи» сигаретини «ошна-оғайнилари учун» олиб қўйган экан. Унинг ҳамкасби А. Бердиев (7-магазин) кўпроқ чекадиганлардан шекилли, минг пачка шундай сигаретани омборда сақлаётганлиги аниқланди. 21-магазин мудири А. Ҳотамовнинг чекадиган ошналари бўлмаса керакки, 40 килограмм қанд, 10 килограмм ҳинд чойини эҳтиёт тариқасида олиб қўйибди.

Бундай нохуш мисолларни хоҳлаганча келтириш мумкин. Очиғини айтганда, 100 та магазиндан 70—80 тасида у ёки бу маҳсулот яшириб қўйилганлигини кўрасиз. Наҳотки бунақа аҳволдан Тошкент область матлубот жамияти (правление раиси У. Мирапипов) раҳбарлари бехабар бўлишса?

Чиноз районидаги Олмазор ишчилар кооперациясига қарашли 25-магазин билан Файзулла Алимов мудирлик қилаётган савдо нуқтаси оралиғи бор-йўғи 15 чақирим келади, лекин бу ерда анча «мўл-кўлчилик». Пештахтага саккиз хил конфет териб қўйилибди. Ҳатто мармелад ҳам бор. Қоплар тўла пряник. Магазин мудири Абдураҳмон Йўлчиевнинг айтишича, ўша куни у чап томондан турган эканми, эрталабдан ҳаммаёқни тартибга келтириб қўйибди. Фақат печеньени пештахтага олиб чиқиш ёдидан кўтарилибди. Ҳечқиси йўқ, Абдураҳмон, янаги сафар пишиқроқ бўласиз, дегимиз келди «содда» мудирга.

Бу магазинда ҳам гуруч, ун, туз, совун йўқ. Хўш, нега? Нима учун қишлоқ магазинлари пештахталари бўм-бўш? Ана шу саволга жавоб топиш мақсадида область матлубот жамиятлари союзига қарашли Чиноз районлараро улгуржи савдо базасида бўлдик. Бизни директор ўринбосари Йўлдош Мадумаров илиқ қарши олди. Бироқ на ўринбосар, на бўлим бошлиқлари саволимизга жўяли жавоб беришолмади.

Эртаси куни Тошкент районидаги Келес шаҳар матлубот жамиятига қарашли озиқ-овқат магазинига ташриф буюрдик. Пойтахтга яқинлиги учунми, ҳамма томон саришта, пештахталарни кўриб кўнглингиз яйрайди.

Афсуски, қувончимиз узоққа чўзилмади. Биринчи куни ишга тушган ёшгина сотувчи Дилшод Неъматжонов харидор ҳақидан 33 тийин уриб қолди. Бошламаси ёмон эмас, нима дедингиз? Салафан халталарга солиниб, пештахталарга териб қўйилган конфет, печеньелардан 60 тасини тортиб кўрдик. Хоҳ ишонинг, хоҳ ишонманг улардан бор-йўғи тўрттасигина бир килограммдан чиқди, 56 тасида эса «адашибдилар».

Мудир Сойиб Умаровнинг гапига қараганда қадоқлаш ишлари билан практикантлар (бўлажак сотувчилар) шуғулланишган экан. Шу ҳам баҳона бўлди-ю? Хўп, ёшлик қилишибди ҳам дейлик. У ҳолда нима учун биронтаси ҳам ортиқча чиқмади?

Шу магазинда Мақсуда Ҳайдаралиева харидорга сариёғ сотаяпти.

— Қанчадан бераяпсиз? — сўраймиз ундан:

— Хоҳлаганларича.

— Уч килограмм ҳам берасизми?

— Албатта.

Жуда яхши. Лекин ўринли савол туғилади: нима учун бошқа жойда бир килограмм, иккинчи ерда эса ярим килограммдан ортиқ сотилмайди? Айрим магазинларда эса умуман сариёғ йўқ. Нега қишлоқ магазинларининг биридан у ёки бу нарсани харид қилиш мумкин, бошқасидан эса ҳеч вақо тополмайсиз?

СИЗ ҚАЕРДА ОВҚАТЛАНАСИЗ?

Гапни маслаҳатдан бошлаймиз: ҳурматли ўртоқ, имкони топилса жамоат жойларида тушлик қилманг. Негаки ошқозон ишдан чиқиши мумкин, ҳаққингиздан уриб қолишади. Бўлмаса қаерда овқатланиш керак?

Бу хайрли ташвиш ҳаммамизнинг бошимизда бор. Газетхонларимизга маълумки, редакция Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси 32-уйда жойлашган. Ёнгинамизда салобатли «Зарафшон» ресторани бор. Унинг биринчи қаватида чойхона бўлиб, ўша ерда ковурма лағмон тайёрлашади. Қўллари дард кўрмасин, бирам «маза»лики, асти қўяверасиз! Яқинда областдан келган ҳамкасбларимиз билан тушликка бориб қолдик. Биримиз чойнак, бошқамиз жой, меҳмонлардан бири эса овқат ташвишида анчагина югуришдик. Ошпаз қурғур меҳмонни танимаган шекилли, ковурма лағмон сузишда ўзининг чапдастлигини кўрсатибди. Қани энди ёғга ковурилган хамир ичидан гўшт топиб бўлса! Эсиз беҳуда кетган вақт, эсиз пул! Нима ҳам дердик, ҳозирча қандини уриб туришсин, эртасига бир гап бўлар...

Маълумки, аксарият заводлар, фабрикалар, корхона ва ташкилотларнинг ўз ошхоналари бор. Ишчи ва хизматчилар қисқа муддатли танаффусдан фойдаланишиб ўша ерда тамадди қилишади, нимани пишириб беришса ўшани ейишади. Бошқа иложи ҳам йўқ-да. Афсуски, уларга хизмат кўрсатадиган ошхоналардаги аҳвол кўнгилдагидек эмас.

Янгийўл шаҳрида вино ва «Ремстройдормаш» заводларининг ишловчиларига 30-ошхона хизмат кўрсатади. Бу ерда хўрандалар ҳақига хиёнат қилишдан ташқари овқатга масалликлар кам солинади. «Тежаб» қолинган гўшт эса ишчиларнинг ўзларига 3,5—4 сўмдан пулланади. Бошқачароқ айтганда ҳам эниддан, ҳам бўйидан уришга ўрганишган. Хўш, айтинг-чи, сиз ишлаётган ташкилотда шундай ҳол содир бўлмаганми? Ҳаққингиздан уриб қолинган гўштни фалон сўмга пуллаган ҳотамтойга минг бор раҳмат ҳам айтгансиз. Шундан сўнг унинг нафси ҳақалак отмай бизники отсинми?

Шунингдек, Янгийўл шаҳридаги 19- ва 7-ошхоналарда, «Дўстлик» кафесида хўрандалар ҳақига хиёнат қилинмоқда. А. Собиров бош ошпаз бўлган ошхонада эса 10 дона кабоб ва бир коса лағмонга 155 грамм гўшт кам ишлатилганлиги аниқланди. Бундай «тежамкорлик» билан бир кунда қанча гўштни четга сотиш мумкин?

Паркентлик ошпазлар ҳам янгийўллик ҳамкасбларидан ортда қолишни истамаяптилар. «Ғунча» фабрикаси ошхонасида тайёрланган лағмонга (бош ошпаз Т. Бегабоев) олий сорт ун ўрнига «адашиб» биринчи сортни ишлатиб юборишибди. Нархдаги 19 тийинлик фойда хўранданинг ҳамёнидан ошпазлар чўнтагига тушади. Маставага эса гуручнинг 85 тийин турадиганидан ишлатишибди. Расмий қоғозда эса 94 тийин ёзиб қўйишибди. Топқирликка қойилмиз! Балки бу тажрибани «кенг оммалаштириш»ни область матлубот жамияти союзидан илтимос қилармиз?

ҚЎШИБ ЁЗИШНИНГ АНТИҚА УСУЛИ

Бизда ветеранлар, пенсионерлар алоҳида эъзозда. Шундай бўлиши ҳам керак-да. Афғонистонда ўз интернационал бурчини бажариб келганлар ҳам имтиёзлардан фойдаланадилар. Республикамизнинг ҳамма бурчакларида бундайлар учун махсус магазинлар бор. Хўш, уруш ва меҳнат ветеранларига қандай хизмат кўрсатилмоқда?

Калинин районида 2.068 кишига махсус хизмат кўрсатилади. Бироқ мавжуд магазинларда ҳисоб-китоб ишлари ўз ҳолига ташлаб қўйилганлиги туфайли келтирилган маҳсулотнинг бир қисми четга сотилмоқда. Хасково матлубот жамиятига қарашли 1 ва 45-, Хонобод матлубот жамиятига қарашли 20-магазинда шундай ҳол содир бўлди.

Ўрта Чирчиқ районининг маркази — Тўйтепа шаҳаридаги «Ветеран» магазини 940 кишига хизмат кўрсатар экан. Текширишда аниқланишича бу марҳаматдан жами 837 киши баҳра топиши керак. Ортиқча маҳсулот кимга сотилади? Паркент районида 320 киши ўрнига 430 киши ҳисобига озиқ-овқат маҳсулотлари олинмоқда. Пискент районида ҳам шундай воқеанинг гувоҳи бўлдик.

Калинин районидаги Хонобод матлубот жамиятига қарашли 20-магазин 62 нафар Улуғ Ватан уруши қатнашчиларига хизмат кўрсатиши лозим. Амалда эса бу имтиёздан 22 оила фойдаланмоқда. Бу магазинга кирганимизда 200 килограмм шакар, 135 банка қуюқлаштирилган сут омборга яшириб қўйилганлигини кўрдик. Буниси ҳам етмагандек ветеранлар ҳақига хиёнат қилиш ҳоллари ҳам учраб турибди.

Жойларда имтиёзли хизматдан фойдаланадиган кишиларнинг аниқ рўйхатга олинмаслиги, бу ишлар халқ депутатлари қишлоқ Советлари томонидан назорат қилинмаётганлиги туфайли жиддий камчиликлар содир бўлмоқда. Қўшиб ёзиш, аниқроғи Улуғ Ватан уруши қатнашчилари сонини кўпайтириб қўйиш ҳисобига айрим сотувчилар чўнтакни қаппайтиришмоқда. Қўшиб ёзишнинг бу антиқа усули осон йўл билан мўмай даромад орттиришга бел боғлаган кимсаларга ғоят қўл келмоқда.

«ЯХШИ НАРСАЛАРНИНГ ҲАММАСИ БОЛАЛАРГА»

Ана шундай ажойиб шиоримиз бор. Ҳар биримиз бола бўлганмиз. Лекин биз ўқиган даврда ҳозиргига ўхшаб куни узайтирилган группалар бўлмасди. Бугунга келиб аксарият мактабларимизда ана шунақаси бор. Уларга арзон нархда, баъзиларига бепул овқат бериладиди. Бу иш ҳам район матлубот жамиятлари зиммасига юклатилган.

Биз фарзандларимиз ошқозонини жамоат жойларида бемалол овқатланишга тайёрлаяпмиз, ёки шунга пухта замин яратаяпмиз. Чунки бола олти-етти ёшидан масаси овқатга ўрганса, вояга етганда қийналмайди. Узр, бу гапларимиз ярми чин, ярми ҳазил.

Ғалаба районидаги мактабларда 6.915 талаба куни узайтирилган группаларда ўқийди. Шу йилнинг ўтган тўққиз ойида улар учун мўлжалдаги 62,7 тонна ўрнига 30,5 тонна гўшт ажратилган. Шакар, қуюлтирилган сут ва бошқа маҳсулотлар ҳам бир неча баравар кам берилган. Шундай бўлгач, мактабдаги ошпазлар нима қилишсин? Улар Е. Уткин номидаги 30-ўрта мактаб ошпазларига ўхшаб болалар учун ажратилган гўштни уйларига олиб кетишади-да. Район матлубот жамияти раҳбарларининг фарзандлари мактабларда ўқишмайди шекилли, шу боисдан уларнинг парвойи «палак. Чиноз районидаги 42-мактабда эса болалар ҳақига хиёнат қилишгача етиб боришибди. Карл Маркс номли колхозда жойлашган 22-ўрта мактабда 100 ўқувчига 3 килограмм гўшт ишлатилаяпти. «Тежамкор» ошпазга раҳмат!

Жойларда назоратнинг бўшлиги, ажратилган фондларнинг тўлиқ берилмаслиги туфайли ҳар ўқувчига берилаётган гўшт кунига 107 грамм ўрнига Оққўрғон районида 47, Бекободда 76,6, Бўстонлиқда 55,4, Тошкент районида 45, Ғалабада 32, Коммунистик районида эса 22 граммга тўғри келмоқда. Бундай ҳолда овқат сифати қандай бўлиши мумкин!

Маълумки, июнь, июль, август ойларида ўқувчилар дам олишади. Бироқ матлубот жамиятлари ишлайверади — мактабларга маҳсулот ажратилади. Албатта, улар қайтариб юборилмайди, кимларгадир сотилади.

Мана биз бошланғич синф ўқувчиларидан тортиб, то уруш ва меҳнат ветеранларигача қандай хизмат кўрсатилаётганлиги ҳолатини гоҳ ташвиш, гоҳ кулги билан баҳоли қудрат қоғозга туширдик. Боғча болаларимиз қолди. Ҳали уларнинг тили яхши чиқмаган, шу боисдан хафа бўлишмас.

ҚИССАДАН ҲИССА

Хўш, нима қилишимиз керак? Савдода тартиб ўрнатиладими? Вақти-соати келиб албатта тартиб ўрнатамиз. Назаримизда бу соҳада ҳанузгача эски услубда ишлаётган, қайта қуришни вақтинчалик деб ўйлаётган кимсалар ҳамон кўпга ўхшайди. Акс ҳолда қора доғларни қандай баҳолаш ва тушуниш мумкин?

Келинг очиқчасига гаплашайлик. Ҳурматли газетхон, айтинг-чи, пешона тер билан топган пулимизни нега беҳуда совурамиз? Бир килограмм гуручни, қанд ёки шакарни бир сўмдан оламиз. Ёғдан 5 тийин, совундан 3 тийин зарар кўрамиз. Буларнинг ҳаммаси бир ойда қанча бўлади? Магазинларни ҳар куни назорат қилиб туришнинг имкони йўқ, ахир! Текшириб кетишгач айбдорлар жазоланар, ишдан олинар, лекин ўрнига бошқаси келади. Бир-икки ой тўғри ишлайди ҳам дейлик, кейинчалик дастлаб икки тийин, сўнг беш тийин уриб қолади. Баъзан эса ўзингиз ҳам «қайтими керак эмас» дейсиз. Қарабсизки, унинг ҳам иштаҳаси очила бошлайди. Шу боисдан бу соҳада тартиб ўрнатиш учун нафақат тегишли ташкилот, орган ходимлари, балки, сиз, меҳнаткашлар, яъни ҳаммамиз бир ёқадан бош чиқаришимиз шарт. Кўз ўнгимизда жамият принципларининг бузилишининг ҳар қандай кўринишларига қарши муросасиз курашмоғимиз керак.

С. ҚОДИРОВ,
Тошкент область халқ контроли комитети инспектори.
А. СОДИҚОВ,
Ўзбекистон телевидениеси халқ хўжалиги экономикаси бош редакциясининг бўлим мудири.
И. ИСМОИЛОВ,
«Қишлоқ ҳақиқати»нинг махсус мухбири.

Ушбу мавзудаги кўрсатувни бугун Ўзбекистон телевидениеси орқали соат 18.45 да томоша қилишингиз мумкин.

ХУШХАБАРЛАР

ҒОЛИБЛАР САФИДА

Элликқалъа райони заршунослари конференция йилида сўз ва иш бирлигини таъминладилар: Ватан хирмонига 47 минг тоннадан зиёд оқ олтин тортиқ этилиб, план ортиғи билан уддаланди. Эришилган ютуққа «Қирққизобод», Калинин номли колхозлар, «Қирққиз», Охунбобоев номли ва Оржоникидзе номли совхозлар айниқса катта ҳисса қўшдилар. 40 та бригадада ҳосилдорлик гектар ҳисобига 35—43 центнерга етди. Ялпи хом ашёнинг 56 проценти зангори кемаларда саранжомланди. «Қирққизобод» колхозидан А. Авезов ва О. Бобожонов, Калинин номли колхоздан Р. Машарипов, А. Бобоев, Ленин номли колхоздан А. Латипов каби дала гвардиячиларининг ҳар бири мавсумда бункерлардан 200—225 тоннадан дурдона тўкди.

Ғалабадан руҳланган район деҳқонлари кузги-қишки тадбирларни намунали ўтказмоқдалар. Ҳосилдан бўшаган майдонлар сифатли шудгорланаяпти. Маҳаллий ўғит жамғариш авжида. Техника ремонти, ариқ-зовурларни тартибга келтириш, ерларни обдон ва жорий текислаш каби юмушлар ҳам диққат марказида турибди.

Қисқаси, меҳнат аҳли келгуси йилда ютуқларни янада мустаҳкамлашга, гектар ҳосилдорлигини оширишга қатъий аҳд қилган. Шу ниятда ички резерв ва имкониятлар ишга солинаяпти.

И. Ҳотамов.

КУНЖУТДАН МЎЛ ҲОСИЛ

Пенсионер Салима Қосимова оиласи эрта баҳорда Олтиариқ районидаги «Комсомол» колхози правлениеси билан шартнома тузиб, 3,5 гектар ер олганди. Унинг ҳаммасига янги экин — кунжут уруғи қадалди. Ёз давомида қилинган зўр меҳнат ўз самарасини кўрсатди: ҳар гектар ердан 8 центнер ўрнига 11,4 центнердан, жами салкам 4 тонна ҳосил олинди.

— Сўнгги йилларда кунжут мойи камайиб кетган эди, — дейди Салима опа. — Уни кўпайтириш ҳақидаги ниятимизни раҳбарларга айтганимизда улар бизни тўғри тушунишди. Натижа эса чакки эмас. Келгуси йилда ҳам шу экиндан мўл ҳосил олишни кўзлаб турибмиз.

Правлениеда ҳам кунжутга муносабат ўзгарди. 1989 йилда уни кўпроқ майдонга экиш мўлжалланмоқда.

Б. Элчиев.

СОҲИБКОРЛАР ҒАЙРАТИ

Яккабоғ районидаги «Коммунист» совхози соҳибкорлари бу йил эл дастурхонига 3.210 тонна ўрнига 3.700 тонна ширин-шакар узум ҳадя этдилар. Панжи Ёрматов, Мукаррам Тўраева ва Олим Бердиев бошлиқ бригадаларда ҳар гектар токзордан 150—160 центнердан ҳосил етиштирилди.

Шу кунларда боғбонларда тиним йўқ. Токларни кўмиш, қатор ораларини юмшатиш, суғориш, сув шохобчаларини тозалаш, маҳаллий ўғит жамғариш жадал ўтказилмоқда.

А. Каримов.

ОНА-ВАТАН БЎЙЛАБ

ИРКУТСК. Тарих ва маданият ёдгорликларини сақлаш Умумроссия жамияти маҳаллий бўлимининг ташаббуси билан Иркутск шаҳрида кимошди савдоси ўтказилди. Унда ёзувчи Валентин Распутин, байкалшунос олим Григорий Галазий ва бошқа юртдош муаллифларнинг дастхатлари ёзилган китоблар ўз эгаларини топди. Китобларни сотишдан тушган маблағлар Сибирда революцион воқеалар билан алоқадор бўлган «Ангара» музёрарини, шунингдек Ангарадаги шаҳар яқинида тошдан бунёд этилган Қозон черковини таъмирлашга сарфланади.

КАЛИНИНГРАД. КПСС Калининград область комитетининг сиёсий маориф уйида очилган «Бизнинг Ватанимиз» деган янги ижтимоий-сиёсий лекторий СССРда социализм қурилиши тарихи масалаларига бағишланди. Лекторий машғулотларига мамлакат тарихи юзасидан ўз билимларини оширишни истаган ўқитувчилар, лекторлар ва пропагандачилар, студентлар ва мактаб ўқувчилари таклиф этилди. Калининград олий мактабларининг ўқитувчилари ўқийдиган лекциялар курсидан ташқари, тингловчилар учун олимлар, тарихий воқеаларнинг қатнашчилари ва гувоҳлари —партия, уруш ва меҳнат ветеранлари билан учрашувлар, бадиий ҳамда ҳужжатли кино ва видеофильмлар кўриги уюштирилади. Давра суҳбатлари ҳамда илмий конференциялар олинган билимларни мустаҳкамлашга кўмаклашади.

ЧЕЛЯБИНСК. «Унутилган китоблар — ўқувчиларга» — Челябинскдаги область илмий универсал кутубхонасида доимо янгиланиб туриладиган кўргазма шундай деб аталади. Кўргазмага Октябрь революциясидан сўнгги йилларда нашр этилган, кейинчалик кутубхоналарнинг асосий фондидан узоқ муддат йўқолиб кетган китоблар қўйилган. Китобхонлар ўзлари қизиққан нашрларни олишлари мумкин. Айниқса, «Ленин Троцкий ҳақида», В. Карпинскийнинг «Революцияларнинг энг буюги», шунингдек «Сибирда гражданлар уруши хроникаси» китобларига қизиқиш катта бўлмоқда. Бу китобларга олий ўқув юртларининг муаллимлари ва студентларигина эмас, айни вақтда Ватан тарихини яхшироқ билиб олишни хоҳлаган барча ўқувчилар қизиқмоқдалар.

РЯЗАНЬ. Рязань областидаги Мешчера қўриқхонаси территориясида адабий маршрут пайдо бўлди. Солотча посёлкасида машҳур ўймакор И. П. Пожалостиннинг уйи таъмирлана бошлади. Бу ерда келажакда бадиий-адабий музей жойлашади. Сершовқин шаҳарлардан узоқда ижод қилишни хуш кўрган кўпгина ёзувчиларни бу жойлар ўзига жалб этар эди. «Мешчера» томони» деган китобида, бошқа ҳикояларида қўриқ ўлканинг бетакрор ҳуснини куйлаган К. Паустовский бу ерда кўп меҳмон бўлар эди. А. Гайдар қўрғон хўжайининикига тез-тез келиб турарди. У бу ерда «Тимур ва унинг командаси», «Ҳарбий сир» деган повестлари устида ишлаган.

Мухтор Ашрафий номидаги Тошкент давлат консерваториясининг 50 йиллигига

НАФОСАТ ГУЛШАНИ

Ўзбекистонда музика санъатининг тараққий этишида муҳим роль ўйнаган давлат консерваторияси Ўрта Осиёдаги мусиқа олий ўқув юртларининг қалдирғочи ҳисобланади. 1936 йилда ташкил этилган бу манзил регионимиз учун юқори малакали профессионал музикачиларни етиштиришда жуда катта хизмат қилди.

Фортепьяно, ашула, композиция ва музикашунослик бўйича мутахассислар тайёрлайдиган консерваториянинг биринчи директори А. И. Бочкарев анча истеъдодли, ташаббускор, ташкилотчи киши эди. Шунинг учун ҳам янги дунёга келган олий ўқув юртидаги барча муаммоларнинг дарҳол ҳал қилинишига эришарди.

Ўша даврда республикада ўрта махсус музика билим юртлари кўп эмасди. Тошкент музика техникуми, шунингдек, Бухоро, Самарқанд, Фарғона, Урганч, Термизда кейинчалик очилган музика билим юртларининг педагогларига консерватория коллективи дастлабки йилларданоқ фаол амалий ва методик ёрдам кўрсата бошлади.

Бундан эллик йил муқаддам республика музика маданиятида ўрта маълумотли мутахассисларга катта эҳтиёж сезилиб турарди. Ўрта ўқув юртини битирганларнинг консерваторияда ўқишни давом эттира олмасликларига сабаблардан бири шу бўлса керак. Шунда Москва ҳамда Ленинграддан намуна олиб консерватория қошида махсус музика мактабини очиш масаласи пайдо бўлди.

1939 йилда Тошкент давлат консерваторияси ҳузурида очилган ўн йиллик музика мактабига кейинчалик В. А. Успенский, шунингдек Ўзбекистон Халқ маорифи комиссарлиги қошидаги музика мактабига эса Р. М. Глиэр номлари берилди. Илк мутахассислар 1941 йилда консерваторияни битириб чиқишди.

Уруш йилларида Ленинград, Одесса ва Киев консерваторияларининг педагоглари ҳамда студентлари Тошкентга кўчирилди. Республикамиз талабаларида юксак профессионализм ва маҳоратни шакллантиришда улар катта роль ўйнадилар. Консерватория коллективи шаҳар, область меҳнаткашларига, госпитал ва ҳарбий қисмларга маданий хизмат кўрсатиш юзасидан кўпгина ишларни амалга оширдилар. Бир неча педагог ва студентлар Ватан ҳимоясига отланиб, душманга қарши жангларда иштирок этишди. Ўқитувчи Ю. Венков, талабалардан Г. Ҳамроев, Х. Тахалов, Д. Кенжаев, С. Жўраев ва бошқалар ғалаба йўлида ҳалок бўлишди. Уларнинг номлари мангу яшайди. Ҳозирги вақтда консерваторияда Улуғ Ватан урушининг Ҳ. Азимов, И. Немировский, В. Пўлатов, А. Назаров, И. Ковалев сингари ветеранларидан ўн саккиз киши меҳнат қилмоқда.

Маҳаллий миллат фарзандларига таълим беришни кенгайтириш ниятида 1948 йили халқ чолғу асбоблари кафедраси ташкил этилди. Бунда СССР Давлат мукофоти лауреати, профессор А. И. Петросянц катта жонбозлик кўрсатди. Ўзининг беназир ижоди билан миллий музика санъатининг ривожланишига улкан ҳисса қўшган арбоблар авлодига мансуб бу устоз мазкур кафедранинг биринчи мудири бўлган эди.

Умрининг қарийб 45 йилини халқ чолғу асбобларини такомиллаштириш ишига бағишлаган А. И. Петросянцнинг раҳбарлиги ҳамда бевосита иштироки билан Ўзбекистон, Туркманистон, Қирғизистон, Қорақалпоғистон халқ чолғу асбобларидан 78 таси тикланди ва қайта яралди. Ўзбек музика маданияти тарихида биринчи кўп овозли коллектив — таъмирланган чолғу асбоблари оркестрининг вужудга келиши ана шу санъаткор номи билан боғлиқ. Бу оркестр ўзбек музика маданиятини, унинг меросларини ва ҳозирги ижодиётини оммалаштиришда мисли кўрилмаган роль ўйнади.

Халқ чолғу асбоблари факультетини 850 дан зиёд мутахассис битириб чиқди. Улар орасида Ўзбекистонда хизмат кўрсатган санъат арбоблари А. Одилов, Б. Расулев, республикада хизмат кўрсатган артистлар М. Тоиров, Ф. Содиқов, Э. Тошматов ва бошқалар бор. Битирувчиларнинг 50 фоиздан кўпроғи турли конкурсларнинг лауреатлари бўлганининг ўзи бу факультет халқимиз орасида қанчалик обрў топганидан далолат беради.

Эллик йил ичида консерватория беш ярим мингдан ортиқ мутахассис тайёрлаб берди. СССР халқ артистлари Дилбар Абдураҳмонова, Ҳалима Носирова, Саодат Қобулова, Булат Минжилқиев, Сайира Киизбаева, Ольга Бардина, фан докторлари Т. С. Визго, Ф. М. Кароматов ва бошқалар шу мўътабар даргоҳда таълим олганликлари билан ҳақли равишда фахрланадилар. Республикамиздаги иккита опера, ўнлаб музикали драма театрлари, маданият, санъат олий ҳамда ўрта махсус ўқув юртлари ижодий ходимларининг аксарияти Тошкент давлат консерваториясини битирган.

Ҳозирги вақтда консерваторияга Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист, профессор О. Юсупова раҳбарлик қилмоқда. 19 та кафедрада 260 киши, шу жумладан, 15 нафар профессор ва фан доктори, 100 га яқин доцент ҳамда фан кандидати, республика халқ артистлари ва хизмат кўрсатган санъаткорлар ишлаб турибдилар.

Фақат шу ўқув йилининг ўзида консерваториянинг профессор-ўқитувчилари ва студентлари В. И. Ленин Марказий музейининг Тошкент филиалида, СССР Халқлари дўстлиги музейида, 22-болалар уйида, кўкрак хирургияси илмий-тадқиқот институтида янги музика лекторийларини ташкил қилишди. 20-музика мактаби, республика болалар кутубхонаси, маданият ходимлари малакасини ошириш институти билан ижодий ҳамкорлик тўғрисида шартнома тузилди. Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш инженерлари институти талабалари, пойтахтнинг кўпгина умумтаълим ҳамда музика мактаблари орасида эстетик тарбия бўйича иш олиб борилмоқда. Бу тадбирларда ижрочи коллективларнинг деярли барча студентлари, аксарият музикашунослар иштирок этмоқдалар.

Интернационал дўстлик клубимиз ҳам муваффақиятли ишлаб турибди. Унинг аъзолари совет музика маданиятининг атоқли арбоблари билан кенг ижодий алоқа боғлаганлар. Хорижий мамлакатлардан келиб таълим олаётган талабалар билан учрашувлар, жаҳон халқларининг музика санъатига бағишланган ижодий кечалар тез-тез ўтиб туради. Интернационал тарбия масалалари юзасидан ўтган студентлар конференцияси унинг қатнашчиларида катта қизиқиш уйғотди.

Кўп миллатли совет музика санъати тарихига анчагина шонли саҳифалар битган Мухтор Ашрафий номли Тошкент давлат консерваториясининг ижодий коллективи КПСС XXVII съезди ва Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси қарорларини амалга ошира бориб, бундан буён ҳам бутун куч-ғайратини халқимиз маданий савиясини янада оширишга, совет кишилари маънавий қиёфасини юксалтиришга сарфлайверади.

Р. ХЎЖАЕВ,
Тошкент давлат консерваторияси партия ташкилотининг секретари.

* * *

СУРАТДА: У. Гажибеков номидаги Озарбайжон консерваториясининг профессори С. Алескеров тошкентлик дўстлари ҳузурида очиқ дарс ўтмоқда.

Душан ФАЙЗИЙ

ЮРАК ТУҒЁН УРГАНДА

БУРИЛИШ

Имзолар қўйилди Битимга. Шул замон,
Гўёки қарсиллаб ёрилди қалин муз.
Бир лаҳза мисоли қалқиб турди жаҳон,
Жуғрофий минтақалар бир он юзма-юз.
Қирқ йиллик ботин — ўша яхбаста қирғоқ
Гўё эрий бошлади бир чеккасидан.
Илиқ бир шабада эсар экан, шу чоқ
Оғир юк тушгандай ернинг елкасидан.
Ҳамон хотирамда ўша — қирқ беш, баҳор,
Дунё шодлик билан тўлиб-тошган бир чоқ,
Ғалаба садоси жаранглар улуғвор,
Рейхстаг қуббасида ҳилпираб байроқ.
Ирланд қирғоқларидан Курилга қадар,
Гулдуракдек тарқалиб жаранго садо,
Бутун бир қитъани чулғаганда зафар,
Эркин нафас олиб турганда дунё,
Бир шум хабар келди Штатлардан шу дам,
Атом портлатилди! Бомба! Даҳшат бу!
Асорат бир нуқтада қолди Потсдам,
Бир ёқда зафар бонги, бир ёқда қайғу.
Уруш дарди чиқмай инсонлар эсидан,
Ҳали ғуборлардан тоза бўлмай осмон,
Атомнинг дўзахий алангасидан,
Гўёки ловуллаб ёниб кетди жаҳон.
Йўқ, ёниб кетмади, балки даҳшатдан,
Томир-томиригача музлаб кетди ер.
Гўёки муз асри бошланди бошқатдан,
Энди буёғига, ҳаёт, ўзинг тўзим бер...
Мен шу маҳал эсладим, ўша сўнгги жанг,
Одер қирғоқларини, қирғин баротни.
Олов ҳамда қуюн орасидан аранг
Кўрардим қонталаш, ёруғ ул ҳаётни.
Ўша тонгда жаҳаннамнинг қоқ ўртасида,
Мен қўлимда милтиқ, бўялиб қонимга,
Ўрмонга туташ ул сойнинг орқасида,
Норқулни дафн этдим митти жонимга.
Дўстим жасадини қўярканман ерга,
Нигоҳимда ўша қиз — қовжироқ бир гул.
Дилни ёндирар алам, турардим зўрға:
«Кўзингни оч, ул қизга бир қара, Норқул!»
Шу дам музлаб кетди Ер ҳам, Само ҳам,
Гўё музлаб қолди ёноқларда кўз ёш.
Музлаб қолди севги ва борлиқ дунё ҳам.
Гўёки ўз йўлидан адашди қуёш.
Ҳамон хотирамда ўша — қирқ беш, баҳор,
Дунё шодлик билан тўлиб-тошган бир чоқ...
Неча баҳор, неча ёз ўтса ҳам такрор,
Аммо, ўша музлар эримади бироқ.
Қирқ йил музлайвериб, не дейин, оқибат,
Оламда қирқ қават муз уммони пайдо.
Уммон ҳам гапмики! Уммонлар қатма-қат
Ва музнинг етти қават осмони пайдо.
БМТда ҳақиқат музлади бир дам,
Музлагандек Карбишев бир ҳайкал мисол.
«Мутлақ Ҳоким» даъвоси — диёнатсиз олам,
Бу мозийдан қолган ўша — зарбул масал.
Музлаган ул қалбларнинг шиддатига қиёс,
Шимолий муз қитъасин қаҳратони не?
Ғаламис инсонлар қилмишига — қасос
Еттиўтовни[1] дегил, Невадани не?..
Айтингиз, юрагимиз ўти, олови,
Етармикан бу музликни эритмоқ учун?
Дунё чигил, топилурму унинг қалови,
Бир қаричдек қадалиб турибди бугун.
Қирқ йиллик ботин — ўша яхбаста қирғоқ
Гўё эрий бошлади бир чеккасидан.
Илиқ бир шабада эсар экан, шу чоқ
Оғир юк тушгандай Ернинг елкасидан.
Аммо ҳушёр бўлки, риёкор шарпалар,
Изғиб юришибди йўлда тўғаноқ,

Савоби кимга-ю, увол кимга қолар,
Бу ҳали жумбоқдир, бу ҳали жумбоқ.

«ЎЗБЕКЛАР ИШИ»

Ўзбекнинг азалий ҳикматин кўриб,
Ўзингни сен десанг, ўзгани сизла.
Ғаним ишин қилма дўст бўла туриб,
Туяни мингин-у олисни кўзла.
Мана, сенга таниш — ўша девқомат,
Минг йиллик чинорлар... сўлим бир гўша.
Салқин шоҳсупага ўлтир, марҳамат,
Ўзбеклар ҳам ўша, суҳбат ҳам ўша.
Хўш, қани, сўйла-чи, «Ўзбеклар иши»,
Қачон ва қаердан бўлмишдир пайдо?
Балки бу «сари-по» — замон қилмиши,
Балки ибтидодир, балки интиҳо,
Ўша лойқаланган сувнинг бошида,
«Мосторг» хўжалари кўрсатаркан иш,
Чумоли-ку деймак филнинг қошида,
«Нафси бало» деган қилмиш-қидирмиш...
Сенга айтақолай, эй нодон кимса,
«Ўзбеклар иши»нинг бир шингилини.
«Авесто» ва «Урхун»...», «Ал қонун», «Хамса»,
Яна «минг битта»нинг мингдан бирини!
«Ўзбеклар иши» бу — «Ал-жабр»и тождор,
Бир ёқ — Спитамен, бир ёқ — Гўрўғли,
Буюк Навоийси, Улуғбеги бор,
Етти иқлим аро бутундир бағри.
«Ўзбеклар иши» бу — даҳшатли Темур,
Жўжи, бўжиларни элдан дафъ этган.
Қутлуғ билимларга хазинаи нур,
Ўзи бек бир юртдир — довруғи кетган.
Ўзбекнинг бошида турмишдир порлаб
Бир мингу ўн саккиз чароғон юлдуз.
Регистон, Тожмаҳал самога ўрлаб,
Шуҳрат сочиб турар кеча-ю кундуз.
«Ўзбеклар иши» бу — зумрад Фарғона,
Ва бу Бухородир! Ва бу — Самарқанд.
Ўзбекистон номли суюк бир она,
Қони қонга, жони жонларга пайванд.
«Ўзбеклар иши»дир Қизилқум аро
Жаранглаб турган ул тилло сандиқлар.
Унинг пахтасидан тенг ярим дунё
Қаҳратон қиш ичра жонини сақлар.
«Ўзбеклар иши»дир кўмир ҳамда газ,
Сибирга кўз тикиб қуриган Орол.
Кўзни қамаштирган ўша хонатлас,
Ва дўстга меҳримиз — чашмайи зилол.
«Ўзбеклар иши»дир — қаттол жанг аро,
Сталинграддан то Берлин қадар,
Ватандошлик рамзи — қилиб жон фидо,
Дўстликнинг қадрини айлаб тожи сар,
Ўзи емай сўнгги парча нонини
Уруш етимларин оғзига тутган.
Қирғин жанггоҳларда аямай жонини,
Жигарларим, дея кўксин қалқон этган.
Мана, не дегани ўзбекнинг иши,
Бир учи Питер-у Московга туташ.
Марказда айниган арбоблар қилмиши...
Юраклар дарз кетмиш ва асаблар ғаш.
Алқисса: «иш»лар кўп! Шимолдан токи
Жанубнинг энг олис этаги қадар.
Қабрларга кириб борар ҳаттоки,
Бу ёғи алҳазар! Тавба! Алҳазар!

[1] Семипалатинск шаҳри.

ТОМИРЛАР

Профессор Ҳамдам Бердиёров хотирасига

Ҳақ йўлида ким сенга
Бир ҳарф ўқитмиш ранж ила,
Айламак бўлмас анинг
Ҳаққин адо юз ганж ила.
Алишер НАВОИЙ.

Рейхстаг қуббасига ўрнатиб Қизил байроқ,
Европани қадамлаб қайтар эканмиз элга.
Дунёни билмоқ учун ташна эдик ўша чоқ.
Илмга ишқибозлик орзумиз эди дилда.
Оёқда кирза этик, елкамизда шинель
Қадам қўйдик дорилфунун остонасига.
Пешонага ёзиқ экан шу тақдир, шу йўл,
Таъзим қилдик ҳар гўшаси, ҳар зинасига.
Биз оппоқ тонг йўлларига тикилган маҳал,
Истиқболда пайдо бўлди Ҳамдам Бердиёр:
— Бу «алиф»дир, буниси «бе» — «Китоби аввал»,
Гўё она алласидек ҳар куни такрор.
Отасизларга — ота, увол-у савобни
Қону жонга нур каби сингдирган инсон.
«Ватан шу» деб танитиб Қорасув, Сиёбни,
Англатмиш не дегани диёнат, имон.
Биз-ку юпун эдик — йиртиқ ва ямоқ,
Ортиқ эмас эдингиз бизлардан Сиз ҳам.
Урхун битикларин ҳижжалардик бироқ,
«Авесто»ми, «Ал-қонун»ми кўрардик баҳам.
Ё зарга, ё заҳарга тенг эди егулик,
Еттинчи осмонда турарди парча нон.
Фидойи жонлар борми деса дегулик,
Жасорат, меҳр — барчаси илмга қурбон.
Боболарнинг ўгитлари қулоққа сирға,
Ўзи емай, дўстларига тутарди не бор.
Тўйингда ҳам, азангда ҳам бўларди бирга,
Шундай эди бизнинг оға — Ҳамдам Бердиёр.
Инсонийлик нимадир-у нимадир қадр,
Барчасини баҳам кўрди сахий дил билан.
Она юртни, тилни эъзозлаш надир,
Англатди у ўзбекона ўша тил билан.
Эслаганда ғурурланиб кетасан одам,
«Ёмондан доғ-у яхшидан боғ қолар» дерлар.
Бир нигоҳда кўзга дарҳол кўринмаса ҳам
Дарахтни тутиб турар аслида томирлар.

Сирдарё область Оқолтин районидаги «Чебурашка» болалар боғчасида чўлқуварларнинг 180 дан зиёд фарзанди тарбияланмоқда. Кичкинтойларнинг ҳар бир куни мазмунли ўтиши учун бу ерда барча шароитлар яратиб берилган. Турли хил ўйинчоқлар, енгил спорт анжомлари уларнинг ихтиёрида.

СУРАТДА: тарбияланувчилар арғумчоқда учиш машқини бажаришмоқда.

Н. МУҲАММАДЖОНОВ фотоси.

МУДДАТИДАН ИЛГАРИ

«Узагропромстрой»нинг 2-трестига қарашли хўжалик ҳисобидаги бригадалар Хўжаободда 16 квартирали янги уйни қиш кунларига қолдирмасдан, муддатидан анча илгари, яъни бир ой аввал фойдаланишга топширдилар. Янги уйга кўчиб кирувчилар ўз квартираларини кузнинг илиқ кунларидаёқ барвақт ўзлаштириб оладилар. Қурувчилар йил охирига қадар яна битта шундай уйни фойдаланишга топширишмоқчи, бу уй дастлабки планда январь-февраль ойларидагина ишга туширилиши лозим эди.

Шаҳарда уй-жой қурилиши билан бир вақтда энг муҳим масала — замонавий катта қозонхонани фойдаланишга топшириш масаласи ҳал этилмоқда. Бу қозонхонага ҳозирдаёқ иккита 24 квартирали уй ва тикув-трикотаж фабрикасининг болалар боғчаси, саккизта 16 квартирали уй уланган.

Янги қозонхона туфайли район матлубот жамияти, «Андижанирстрой» механизациялашган колоннаси, Хўжаободдаги бир қанча бошқа корхоналарнинг коллективлари учун идорага қарашли уйлар қуриш анча арзонга тушди. Янги йил бошидан маҳаллий бюджет ҳисобига яна олтита 16 квартирали уй фойдаланишга топширилади.

(ЎзТАГ).

Редактор
А. Ғ. МУХТОРОВ.

Совет турмуш тарзи

ҚАТРАДА ҚУЁШ

Ҳаётимиз яхши инсонлар билан файзли, сурурбахш. Уларнинг хайрли ишлари, олижаноб фазилатлари ҳақида қанча гапирса оз. Ҳа, шундай. Умрини эзгуликка, халқ хизматига бағишлаган киши ҳурмат-эътиборга сазовор бўлади. Зеро чинакам бахт ҳалол меҳнатдадир.

Самарқандлик хат ташувчи Махфират Мажидова тақдири бунга жонли мисол. Шаҳардаги 29-алоқа бўлимида ишчан ходимлар ҳақида сўз юритилганда, унинг номи биринчилар қаторида тилга олинади. Албатта, бу бежиз эмас. Махфиратхон қарийб йигирма йилдирки кишиларга қувонч улашади, зиё тарқатади. Касбига ихлоси баланд. У. Юсупов, Н. Ёқубов, Ҳ. Олимжон кўчаларида яшовчи обуначилар унинг хизматидан мамнун.

Ихчам жуссали, истараси иссиқ, тиниб-тинчимас бу аёл ҳар бир хонадоннинг қадрдонига айланган. Кунда неча чақирим йўл босса-да, ишидан нолимайди. Тегишли газета-журналларни, телеграмма ва хат-хабарларни ўз эгалари қўлига топширмагунча кўнгли тинчимайди. Шунга одатланган. Айниқса, ўқишда ва армия сафида бўлган жигарбандидан хат-хабар кутаётган мушфиқ оналар унинг йўлига интизор, бир оғиз илиқ сўзига, далдасига муштоқ. Махфиратхон буни яхши тушунади. Чунки ўзи ҳам она. Оилада оз эмас, кўп эмас — ўн икки фарзанд камол топаяпти. Уларнинг бахти, келажагига тўла ишонч бор: ёшликданоқ яхши тарбия топишган, ақлли, меҳнатсевар. Мамлакатхон — тўнғич қиз. У она касбини эгаллаган. Маъсума — тикувчи, Ўткир — қурувчи-бунёдкор, Зебунисо, Санобар, Умид, Ҳабибалар 3-ўрта мактабда таҳсил олишаяпти. Қолганлари эса боғча бағрида болалик гаштини суришаётир.

— Турмушингиздан мамнунмисиз? — сўраймиз М. Мажидовадан.

— Бўлмасам-чи, — дейди у. — Ҳар кимнинг толеини берсин. Оиламизда ҳамма нарса муҳайё. Энг муҳими, ўзаро ҳурмат, эътибор ва аҳиллик қарор топган. Турмуш ўртоғим, фарзандларим рўзғор ишларида яқиндан ёрдам беришади. Шу боисдан кўнглим тўқ, бағрим бутун.

«Қаҳрамон она» М. Мажидованинг меҳр ва саховатга бой қалби ҳамиша беором. У хизмат бурчини бажаришга ҳам, фарзандлар тарбиясига ҳам вақт топади. Буни оддийгина қилиб «фидойилик» деб аташ мумкин. Махфиратхон фахрланса арзийди: «Шавкатли меҳнати учун» медали, Ўзбекистон ССР Алоқа министрлиги ҳамда область алоқа бошқармасининг фахрий ёрлиқлари билан тақдирланган. Лекин бу ҳақда гапиришни ортиқча деб билади — доим камтар, камсуқум.

Э. ҲАМРОҚУЛОВ,
Ўзбекистон ССР халқ маорифи аълочиси.

ТЕЛЕВИЗОР ХИЗМАТДА

30 НОЯБРЬ, ЧОРШАНБА

● МТ I

7.00 «120 минут».
9.05 Қувноқ стартлар.
9.50 «Серафима Глюкинанинг оддий кунлари ва байрамлари». Телевизион бадиий фильм. 1-серия.
11.00 Янгиликлар.
11.10 Телевизион ҳужжатли фильмлар: «Сўзсиз поэзия», «Болалар театри ҳақида ўйлар».

* * *

16.00 Янгиликлар.
16.15 Қирғизистон телевидениесининг программаси.
17.25 «...16 ёшгача ва ундан катталар».
18.15 Фалсафий суҳбатлар. «Экология ва янгича тафаккур».
19.15 «Дунё воқеалари».
19.35 «Бобик Барбос ҳузурида меҳмонда». Мультфильм.
19.45 Иқтисодий билимлар асослари. «Агро» тележурнали.
20.15 «Серафима Глюкинанинг оддий кунлари ва байрамлари». Телевизион бадиий фильм премьераси. 2-серия.
21.30 «Время».
22.30 «Кинопанорама».
24.00 «Дунё воқеалари».
00.10 Ф. Лист. «Дантени ўқиб...». Соната-фантазияни РСФСРда хизмат кўрсатган артист А. Севидов ижро этади.

● МТ II

9.00 Эрталабки гимнастика.

*

Ўқув программаси

9.15 «Жунгар тритони». Илмий-оммабоп фильм.
9.35 Чет эл композиторлари ижодида халқ куйлари.
10.35 Немис тили. 1-йил шуғулланаётганлар учун.
11.05 СПТУ ўқувчиларига. Физика. Электр қувватини ишлаб чиқариш ва узатиш.
11.35, 12.35 Умумий биология. 9-синф. Эволюциянинг асосий йўналишлари.
12.05 Немис тили. 2-йил шуғулланаётганлар учун.

*

13.05 «Юртдошлар». Уч серияли телевизион бадиий фильм. 1-серия.
14.10 Янгиликлар.
14.20 «Табиат билан ҳамжиҳатликда». «Қора арча узоқ ёнади». Телевизион ҳужжатли фильм.
14.45 Такрорий телефильмлар кундузги сеанси. «Сарсонлик-саргардонликда». 13-серия — «Булутли тонг».

* * *

18.35 Янгиликлар.
18.45 «Ҳамма учун ва ҳар бир киши учун». Сайёр қабулхона Хабаровскда. Аҳолига медицина хизмати кўрсатиш муаммоси ҳақида. 1-кўрсатув.
19.20 «Бир ҳукмнинг сатрларида».
19.40 «Олтин дамлар ёдимда». Фильм-концерт. СССР халқ артисти М. Царев Ф. Тютчев шеърларини ўқийди.
20.10 «Рус шифохонасининг оддий кунлари». Ҳужжатли фильм премьераси («ЦСДФ»).
20.30 Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар!
20.45 П. И. Чайковский номли халқаро конкурс лауреатлари.
21.30 «Время».
22.30 «Юртдошлар». Уч серияли телевизион бадиий фильм премьераси. 2-серия.
23.40 Футбол. Жаҳон чемпионатининг саралаш матчи. Туркия — ГДР терма командалари. 2-тайм. Туркиядан кўрсатилади.
00.30 Янгиликлар.

● ЎзТВ

14.50 Болалар учун фильмлар: «Эртагим-эртак», «Бизда каникул бўлмайди».
15.20 «Қиз ўғирлаш». Бадиий фильм (Румыния).
16.45 Информатика ва ҳисоблаш техникаси асослари. Катталиклар билан ишлаш алгоритмлари.
17.15 «Урал тундрасида», «Чемпион бўлмоқчиман». Телефильмлар.
17.40 «Ёшлик» студияси кўрсатади. «Сенинг замондошинг».
18.25 «Халқ контроли экрани».
18.55 «Ижод саҳифалари». Мақсуд Шайхзода (шоирнинг 80 йиллигига).
20.00 «Ахборот» (рус.).
20.20 Долзарб интервью.
20.30 «Ахборот».
20.50 «Қўшиқ қалб изҳори». ЎзССРда хизмат кўрсатган артист А. Шукуров куйлайди.
21.30 Москва. «Время».
22.30 «Бўстон». Тележурнал.
23.40 «Санъатга бахшида умр». СССР халқ артисти Г. Измайлова ижоди ҳақида фильм-концерт.
00.05 Кўрсатувлар программаси.

«ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ»— «СЕЛЬСКАЯ ПРАВДА»
Газета Центрального Комитета Компартии Узбекистана
Выходит на узбекском и русском языках.

БИЗНИНГ АДРЕС: 700083, ТОШКЕНТ, ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32

ТЕЛЕФОНЛАР: редактор ўринбосарлари —33-44-43, 32-56-21, 33-16-27, 32-54-41, Масъул секретарь — 33-09-93, 32-56-26. Секретариат — 32-56-25, 32-54-48, 32-54-47. Партия турмуши бўлими —33-54-33, 32-56-22. Совет қурилиши бўлими —32-56-34. Деҳқончилик бўлими —33-54-33. 32-56-35, 32-54-51. Чорвачилик бўлими —32-56-33. Қишлоқ қурилиши бўлими —32-54-44. Маданият, адабиёт ва санъат бўлими — 32-56-36, 32-56-39. Ахборот ва спорт бўлими — 32-54-46, 32-56-39. Хатлар ва оммавий ишлар бўлими —32-54-52. Таржима бўлимлари —32-56-31, 32-54-54, 32-54-55, 32-56-28. Иллюстрация бўлими — 32-58-79. Эълонлар бўлими —33-81-42.

Р — 15873. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. А. 2153. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12